

ATLAS

ISSN 2602 - 4128

ULUSAL HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yıl: 3 (2019)

Sayı: 4

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2019

Editör

Dr. Serkan GÜN

www.atlasdergisi.org

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği

ATLAS ULUSAL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Sosyal Bilimler Alanında, Tüm Dillerde Yapılan Çalışmaları Yayımlayan İNDEKSLİ, HAKEMLİ bir E-Dergidir.

2017 yılında yayına başlayan ATLAS Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs ve Ağustos ve Aralık aylarında yayın yapma kararı almıştır.

Dergi sisteminde okuyucu kolaylığı ve açık erişim politikasını benimsemiş olan dergimizde yayımlanmış olan makalelere, kapak, içindekiler kısmına dergi sayısından kolaylıkla ulaşmak ve bilgisayarınıza kaydetmeniz mümkündür.

Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, ulusal hakemli akademik bir yayındır. Dergiye gönderilen çalışmaların daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen çalışmalar ilgili alanda en az iki alan hakemine yönlendirilir. Hakemlerin olumlu görüş bildirmesi halinde makaleler yayınlanmaktadır.

Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi nitelikli özgün çalışmaları yayınlamaktadır

Yayıncı	İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği
İmtiyaz Sahibi	İKSAD adına Mustafa Latif EMEK
Editör	Dr. Serkan GÜN
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Yayın Tarihi	30 Haziran 2019
İletişim	atlasiksad@gmail.com

İÇİNDEKİLER

YAZAR VE MAKALE ADI	SAYFA
Şafak KAYPAK <i>SAVURGANLIK VE DOĞAYA YANSIMASI</i>	1
Aytekin ÖZEL <i>NECATİ ÖNER'İN FELSEFE PROBLEMLERİ DERSİNDE TUTTUĞUM DERS NOTLARIM VE BİR KISA DEĞERLENDİRME</i>	17
Nurcan GÜNCE <i>BOBİ FRS VE TMS/TFRS ARASINDAKİ FARKLARIN BİLANÇO VE GELİR TABLOSU DÜZENLENMESİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI</i>	23

ATLAS ULUSAL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ BİLİM VE DANIŞMA KURULU

DR. ABDULHALİM AYDIN	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDULLAH KIRAN	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ADEM ÜZÜMCÜ	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
DR. ADNAN OKTAY	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. ADİL AKINCI	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET BOZYİĞİT	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET GÜNDÜZ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET İHSAN KAYA	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET KAYAOĞLU	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET MAZLUM	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET ULUSOY	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİ EROL	EGE ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİ RIZA GÜL	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİA R. MASALİMOVA	AL - FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALMA T. AKAJANOVA	ABAY KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AMANBAY MOLDİBAEV	TARAZ DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ARMAĞAN KONAK	MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU ÖZMERDİVANLI	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU TUNCER	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. ASLI GÜLER	ORDU ÜNİVERSİTESİ
DR. ATİLA DOĞAN	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. ATILLA YÜCEL	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. AYLAK KAŞOĞLU	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYŞE ATAY	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
DR. AYTEN ER	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYŞE YANARDAĞ	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. BAHİT KULBAEVA	S.BAYBEŞEV AKTOBE ÜNİVERSİTESİ
DR. BARIŞ AYTEKİN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BARIŞ YILDIZ	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKİR BULUÇ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKZHAN B. MEYRBAEV	AL - FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BELGİN AYDINTAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BERRİN GÜZEL	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
DR. BENGÜ HIRLAK	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. B.K.ZAYADAN	AL - FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BİROL YILDIRIM	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. BOTAGUL TURGUNBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CANAN GAMZE BAL	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. CANER KARAVİT	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
DR. CEMAL İNCE	GAZİ OSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. CEMİL ÖRGEV	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. CEYLAN GAZİ UÇKUN	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CİHAN SEÇİLMİŞ	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. COŞKUN ERDAĞ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

DR. DURSUN KÖSE	MEHMET AKİF ERSOYÜNİVERSİTESİ
DR. DZHAKİPBK A. ALTAEV	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR.EBRU GÜHER	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
DR. EDA DİNERİ	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. EDİZ GÜRİPEK	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. ELBEYİ PELİT	AFYONKOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. EMİN ARSLAN	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. ENGİN ÇAKIR	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
DR. ENGİN KANBUR	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. ERDİNÇ ŞAHİNÖZ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ERKAN ALSU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. EŞREF SAVAŞ BAŞCI	HİTİT ÜNİVERSİTESİ
DR. FATİH TÜRKMEN	KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
DR. FATMA FEHİME AYDIN	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. FATMA ÖZTÜRK DAĞABAKAN	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. FETHİ DEMİR	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. FİLİZ METE	BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
DR. FUNDA BUGAN	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. F. ZİŞAN KARA	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. G.I. ERNAZAROVA	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. GİZEM AKBULUT	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. GÖKHAN KERSE	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. GÖNÜL ERDEM NAS	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. GULMİRA ABDİRASULOVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. GULŞAT ŞUGAYEVA	DOSMUKHAMEDOV ATYRAU DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. GUZEL SADYKOVA	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. GÜLAY KARAMAN	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. GÜLCAN AVŞIN GÜNEŞ	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. HACER ARSLAN KALAY	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. HACER MUTLU DANACI	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. HACI YUNUS TAŞ	YALOVA ÜNİVERSİTESİ
DR. HASAN COŞKUN	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. HARUN DEMİRKAYA	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. HAKAN CANDAN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. HAKAN EVİN	ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HALE ALAN	BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
DR. HALİL AKMEŞE	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HANİFİ MURAT MUTLU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. HATİCE KADIOĞLU ATEŞ	İSTANBUL SABAHATTİN ZAIM ÜNİVERSİTESİ
DR. HATİCE NUR GERMİR	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. HAYRİYE IŞIK	NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. HEDİYE ŞİRİN AK	ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
DR. HİKMETULLAH ERTAŞ	NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ
DR. H.KÂMİL BİÇİCİ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN ÇETİN	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN KOTAMAN	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN YAŞAR	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM BOZACI	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

DR. İBRAHİM KILIÇ	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM TÜRKERİ	GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM TÜRKÖĞLU	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. İLKE BEZEN TOZKOPARAN	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. İLKER YAKIN	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
DR. İLYAS AKHİSAR	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. İLYAS ERPAY	SIİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. İRFAN KALAYCI	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
DR. İSA ÇELİK	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. İSAEVNA URKİMBAEVA	ABILAY HAN ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL GÜMÜŞ	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL GÜNEŞ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL SEKİ	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
DR. K.A.TLEUBERGENOVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KADRİ KURAM	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. KADİR ÖZTAŞ	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
DR. KALEMKAS KALİBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KARLİGASH BAYTANASOVA	AL - FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KEMAL EROL	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. KENJEHAN MEDEUBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KENAN İLARSLAN	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. KULAŞ MAMİROVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MALİK YILMAZ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MAHABBAT OSPANBAEVA	TARAZ DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAİRA ESİMBOLOVA	KAZAKİSTAN NARKHOZ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAİRA MURZAHMEDOVA	AL - FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET AKSARAYLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET ALİ TÜRKMENOĞLU	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET AVCI	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET BURHANETTİN COŞKUN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET DİKKAYA	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET EMİN USTA	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET GÜLLÜ	GAZİOSMANPAŞA
DR. MEHMET SAİT ŞAHİNALP	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET SALİH MERCAN	BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET OKUR	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET RECEP TAŞ	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET TUNÇER	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET YÜCENURŞEN	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. MELTEM KESKİN KÖYLÜ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. METİN KOPAR	ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MİNE ERSEVİNÇ	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
DR. MİRAÇ EREN	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
DR. MUHAMMED ASIF YOLDAŞ	AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
DR. MUHSİN HALİS	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT BAHADIR	ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT DİLMAÇ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT KARAHAN	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

DR. MURAT YILMAZ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURATHAN KEHA	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA AKMAN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ÇAKIR	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ÇAĞLAYANDERELİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA KARAAĞAÇLI	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA METE	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ŞİT	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA TALAS	NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
DR. MUTLU ÖZGEN	T.C. BAŞBAKANLIK VAKIFLAR GENEMÜDÜRLÜĞÜ
NECATİ DEMİR	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. N. GAMZE ILICAK	İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
DR. NİHAN BİRİNCİOĞLU	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. NURAN AKŞİT AŞIK	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
DR. NURHAN PAPATYA	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
DR. NURETTİN BELTEKİN	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. NURAY PAMUK ÖZTÜRK	ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DR. NURİ KAVAK	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. OKTAY AKTÜRK	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. OSMAN KUBİLAY GÜL	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. OZAN DENİZ YALÇINKAYA	DİCLE ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER ÇAKIN	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
DR.ÖMER OKAN FETTAHLIOĞLU	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖZLEM GÜZEL	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER METİN	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER UĞUR	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. RAHMİ YÜCEL	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
DR. RÜŞTÜ YAYAR	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. SABİNA ABİD	ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
DR. SADETTİN PAKSOY	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. SALİH YEŞİL	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. SARASH KONYRBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. SEDAT CERECİ	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. SELAHATTİN AVŞAROĞLU	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
DR. SELAHATTİN KAYNAK	19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
DR. SELÇUK BURAK HAŞILOĞU	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. SELİN SERT SÜTÇÜ	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SERKAN ÇALIŞKAN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. SEVCAN YILDIZ	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SİBEL BAYRAM	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
DR. SİBEL MEHTER AYKIN	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SİNAN GERÇEK	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
DR. SUAT KOLUKIRIK	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞABAN ÇETİN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞAFAK KAYPAK	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞARA MAJITAYEVA	E.A. BUKETOV KARAGANDA DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞAYAN ULUSAN	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞEFİK ÖZDEMİR	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

DR. ŞİRİN ŞENGEL	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. TANSU HİLMİ HANÇER	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
DR. T.O. ABİSEVA	KAZAKH STATE WOMEN'S TEACHER TRAINING UNIVERSITY
DR. TÜRKMEN TAŞER AKBAŞ	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. UĞUR KURTARAN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. ULBOSIN KIYAKBAEVA	ABAY KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ÜMMÜGÜLSÜM CANDEĞER	T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
DR. ÜMRAN TÜRKYILMAZ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. VELİ URHAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. VECİHİ SÖNMEZ	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. VEYSEL BOZKURT	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DR. VEYSEL ÇAKMAK	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. VEYSİ GÜNAL	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. YASEMİN ERTEK MORKOÇ	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. YASİN ÇAKIREL	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. YASİN DÖNMEZ	KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
DR. YAVUZ SELİM DÜĞER	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
DR. YUNUS EMRE TANSU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. YÜCEL GELİŞLİ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ZEKERİYA NAS	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. ZEYNEP KARAÇOR	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
DR. ZUHAL ÖNEZ ÇETİN	UŞAK ÜNİVERSİTESİ
DR. ZÜBEYİR BAĞCI	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. ZÜLEYHA YILMAZ	ORDU ÜNİVERSİTESİ

SAVURGANLIK VE DOĞAYA YANSIMASI*

Doç.Dr. Şafak KAYPAK

Hatay MKU İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı,
skaypak@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, savurganlık olgusuna odaklanmakta ve bunun doğaya yansıma şeklini incelemektedir. İnsan, var olduğundan beri hep doğayı kendi hizmetinde görmüştür. Savurganca ve hoyratça, yok ediyor muyum diye düşünmeden kullanmıştır ve kullanmaya devam etmektedir. Faaliyetleriyle sadece doğada olanı tüketmekle kalmamakta, aynı zamanda, doğal çevreyi de değiştirmektedir. İnsanın doğal yaşamı değiştirici faaliyetleri son yıllarda belirgin bir biçimde hız kazanmış bulunmaktadır. Hâlbuki her canlı türü kendine özgü bir ortamda var olmakta; bu ortamların dışında yaşamları tehlikeye düşmektedir. Doğal çevre bozulursa içinde yaşayan canlı ölebilir. İnsan da o canlılardan biridir. Doğaya saygılı olmayı öğrenmek, bugün eskisinden çok daha büyük önem taşımaktadır. Bunu sadece, doğa, bizim besin, su ve hava gibi temel gereksinimlerimizi karşıladığı için değil, onun da var olmaya hakkı olduğu için yapmamız gerekmektedir. Doğanın zarar görmesi insanın da zarar görmesi anlamına gelir. Doğayı tüketmek yerine, onun bir parçası olduğumuzu unutmadan, doğal çevrimleri anlayıp kendimizi onlara uydurarak, doğayla uyum içinde yaşamaya başlama zamanının geldiği inancı gittikçe daha fazla güçlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Savurganlık, Doğa, İnsan, İnsan Doğası, Çevre

EXTRAVAGANCE AND REFLECTION ON NATURE

ABSTRACT

This work focuses on the phenomenon of extravagance and examines its reflection on nature. Human has always seen nature in his service since he existed. He has used it wasteful and loutishly without thinking that I am destroying it, and continues to use it. With its activities, it does not only consume the ones in the nature, but at the same time, it changes the natural environment. People's natural life changing activities have gained momentum in recent years. However, every living species exists in its own unique environment; their lives are in danger outside these environments. If the natural environment deteriorates, living creatures can die. Human is one of those creatures. Learning to be respectful to nature is much more important today than before. We need to do this only because it does not meet our basic needs, such as nature, our food, water and air, but because it also has the right to exist. The damage of the nature means that the person is also damaged. Rather than consume nature, without forgetting that we are a part of it, the belief in understanding the natural cycles and adapting ourselves to them and the time to begin living in harmony with nature is getting stronger and stronger.

Keywords: Extravagance, Nature, Human, Human Nature, Environment

* Bu çalışma, 29-31 Mart 2018 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen 6. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresinde sunulan çalışmadan genişletilerek hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Son yıllarda dünyamız, doğal yaşamın hızla zarar gördüğü bir dönemi yaşamaktadır. Neden diye sorduğumuzda, neden olarak karşımıza insanoğlu çıkmaktadır. İnsanoğlu, yaşamını sürdürebilmek için diğer canlıların yaptıklarını yapar, doğadan yararlanır. Gereksinimlerini karşılarken, doğanın kaynaklarını kullanarak faaliyetlerde bulunur ve doğal koşullara uygun ilişki geliştirir. İnsan ile doğa arasındaki ilişkinin uyum içinde olmasında, insanın doğayı bilmesinin yanı sıra çalışmasının da büyük rolü vardır. Doğanın bir parçası olarak ortaya çıkan insan doğal ortam içinde kendine ait bir kültürel çevre oluşturmuştur. Doğanın ürünü olmadığından doğal olmayan, ‘yapay çevre’ adı verilen bu yaşam ortamları insanın büyük çapta kendi eseri ve başarılarının bir sonucu olarak görülür. Ne var ki, insanın gereksinimleri gittikçe artmış ve çeşitlenmiştir. Hem gereksinim artışı, hem de sanayi ve teknolojik gelişmeler doğal kaynakların çok fazla kullanılmasını beraberinde getirmiştir.

Doğada her şeyde olduğu gibi canlı nüfusunda da denge vardır. Bir tek insan bu dengenin dışına çıkmaktadır. İnsanoğlu bencilce sadece kendini düşünmekte, kendi açısından bakmaktadır. Uzun süreden beri, doğanın denetiminden çıkmış bulunan insan nüfusu, günümüzde yedi milyarı aşmış bulunmakta ve hızlı artışını sürdürmektedir. Bu denli kalabalık bir nüfus, doğal yaşamı ağır bir baskı altına sokmakta; oturacak yer, fabrika kuracak, atıklarını atacak, kafasını dinleyecek alan, besin için tarla, yolculuk için yol istemektedir. Artan nüfusu barındırmak için kentlerin giderek genişlemesi ve sanayi, tarım ve ormancılık alanlarında yürütülen etkinliklerin yaygınlaşması, çevre gözetilmeden kurulmuş sanayi tesisleri; diğer canlı türlerinin yaşam alanlarının ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Çevre sorunları küreselleşmiştir. Geçmişte ancak yüzyıllar içinde gerçekleşebilen değişiklikleri kısa zamanlar içinde çevremizde görebilmekteyiz. Birçok yerde sanayileşme ve kentleşme doğal görüntüyü değiştirmiştir.

Doğadan yararlanma ve doğa ile ilişkiler açısından baktığımızda insan, bir müsrif olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğa, insana aslında sınırsız olanakla donatılmış bir çevre vermiştir. Ama insan, bunun kıymetini hiç bilmemiştir. Doğa, anadır, kutsaldır anlayışı, yerini insanın emrine verilmiş yararlı araçtır anlayışına bırakmıştır. Doğa içinde yaşanan ortamdan ziyade sınırsızca kullanılacak bir kaynak olarak görülmüştür. İnsanın faaliyetleri doğanın kendini yenileyemedi, tekrar tekrar kullanılmasına yol açmıştır. Dünya ile mücadelesini hep insan kazanmıştır. Tüketim kültürü ve teknolojsi, doğanın kaynaklarını müsrifçe, bencilce yok etmektedir. Bir gün bitebileceği, bundan kendisinin de zarar görebileceğini hiç düşünmemiştir. Savurganlığın sonu yokluk ve yoksulluktur. En önemli yoksulluk olan doğa yoksulluğu ile karşılaşınca, insan biraz geç olsa da, artık ‘doğa tutumusu’ olması gerektiğini fark etmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma, insan savurganlığının doğaya yansıma şeklini incelemektedir.

1. SAVURGANLIĞIN TANIMI VE ANLAMI

Savurganlık, israf etme ve tutumsuz davranma karşılığına gelmektedir. Savurgan olma durumu, tutumsuzluk diye ifade edilir. *Savurgan*, gereksiz harcama yapan israf eden kimsedir (TDK, 2018). Savurgan, idaresiz kullanan, hesabını bilmeyendir. Savurganlığın diğer adı da israftır. *İsraf*, gereksiz yere tüketim demektir. İsraf etme fazlasıyla kullanmadır. Boşuna para harcayanlar, gereksiz tüketenler israf ediyorlardır. İsraf edene *müsrif* denir. Müsrif, tutumsuz, savurgan kimsedir. Savurganlık, cömertlik

değildir. Cömert, parası ve malını esirgmeden veren, eli açık kişilere denir. Cömertlik, başkalarının iyiliği için harcama yapmak, gözü ve gönü bol olmaktır. Savurganlık ise, saçıp savurmak, ama bunu gelişigüzel yapmaktır (Kaypak, 2004).

Savurganlık, insanların sahip olduklarını gereksiz bir şekilde kullanması ve bitirmesi; değersizmiş gibi davranarak hiç düşünmeden harcamalarıdır (www.denkbilgi.com, 2018). Oysa sahip olduğumuz değerler sakınmadan harcanınca, yerine konması olanaksız olabilir. Savurganlığın tersi tutumluluk; aşırısı ise cimriliktir. *Cimrilik*, sahip olduğumuz olanakları zamanı ve yeri geldiği halde harcamayıp elde tutmaktır. Aşırı cimrilere eli sıkı, hasis, pinti de denmektedir. Para kullanımında mevcut olanaklar gereği gibi değerlendirilmemekte, atıl tutulmaktadır. Genelde başkasının parasında bonkör; kendi paramızda cimri olabilmekteyiz (Kaypak, 2004).

Savurganlık niteliği açısından maddi ve manevi türde olabilir. *Maddi savurganlık*, maddi olanakların gereksiz şekilde harcanmasıdır. Savurganlık maddeye yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Para, mal, gıda, enerji, su, doğa, savurganlığı vb. Bir şeyin yeterli olacağı yerde birden fazlasını almak, elbiseyi, ayakkabıyı, ev eşyasını modası geçti diye yeterince kullanmadan ve eskimeden atmak amacına uygun bir kullanma olmaz. *Manevi savurganlık*, düşünce, duygu, davranış ve değerlerde yapılan savurganlık çeşididir. Manevi varlıklarımızı yerinde, zamanında ve amacına uygun kullanmamak savurganlıktır. İnsan, ilişkilerini, dostlukları bedenini, sağlığını ve zamanını kötü kullanıp israf edebilir. Değerini bilmeyip önemsemeyerek, birçok kişiye kötü davranıp kırarak ilişkileri harcayabilir. O kadar çabuk tüketiyoruz ki her şeyi. Arkadaşlıklar, sevgiler, dostluklar, anılar, diziler, şarkılar vb. listeyi uzatabiliriz. Zamanı eğlencenin peşinde koşarak geçirmek zaman savurganlığıdır. Bir ömrü, sanki hiç geçmeyecekmiş gibi çalışmadan boşa geçirmek de öyledir (Kaypak, 2004).

Savurganlık, süresi açısından kısa ve uzun vadeli olabilmektedir. *Kısa vadeli savurganlık*, kısa süren bir savurganlığı anlatır. Örneğin, maaşımızı aldığımız gün marketten biraz fazla harcama yapabiliriz. Anlık bir eylemdir. *Uzun vadeli savurganlık*, bu işi sürekli olarak yapmayı anlatır. Savurganlık, bir davranış şekli olmuştur. Örneğin, bir bireyin eline para geçince onunla kumar oynamayı alışkanlık haline getirmesi bu türdendir. Gerçek anlamda savurganlık ikinci tür içine girmektedir.

Normal bir gereksinim olmadığı halde, gösterişe dayalı harcama biçimine “lüks” denmektedir. Lüks, giyim, eşya ve harcamada aşırıya gitme, şatafata kaçmadır. Pahalıya yönelmedir. Lüks merakının sonunda savurganlık doğar. İnsanın normal bir çalışma ile lüks ve savurganlık içinde şatafatlı yaşaması mümkün değildir. Serveti yeterli olsa da, emeği ile kazanan kişi, gelirini lüks ve israf içinde harcamaktan kaçınır. Savurganlıkla yaptığımız müsrifliğin sonu yoksulluktur. Genellikle, atadan kalan zenginlikleri miras yoluyla kendi emek vermeden temin eden bazı kişiler, bu varlığı eğlence, kumar gibi yollarla tembellik yapıp yatırıma döndürmeyerek büyük bir hızla bitirebilmektedirler. Sonuç, ‘haydan gelen huya gider’ atasözündeki gibi olmaktadır.

Savurgan olmak, insanın en başta kendisine ve çevresindekilere zarar verir. Savurgan kişi, bol harcamaya alıştığı için, geliri yetmediğinde yasa dışı yollardan kazanmaya yönelir. Elindekileri kaybedip sıkıntı yaşar. Bazen de yokluk ve perişanlık içine düşüp ailesine, çevresine yük olur. Toplumda bunun örneklerini görmek

mümkündür. Savurgan insanlar hayatları boyunca bir şeyler elde edemezler, zaman içinde olanı da kaybederek zor günler yaşarlar (www.denkbilgi.com, 2018).

2. DOĞANIN TANIMI VE ANLAMI

Doğa, eski dille tabiat, doğduğumuzda hazır bulduğumuz ortam, içinde yaşadığımız yerdir. Doğmak, doğaya yani dünyaya gelmektir. Doğa mecaz anlamda, bir kimsenin eğilimleri, içgüdülerinin hepsi, huy diye de ifade edilmektedir. Her var olanın doğuşunda özünü kuran şeydir (TDK, 2018). Bu bağlamda, eşyanın doğası, hayvanın doğası ve insanın doğası olabilir. Kastedilen yaradılış ve yapı özelliklerinin tümü, naturadır. Maddesel doğanın yanında soyut doğa niteliğini taşırlar.

Yeryüzündeki tüm canlılar, dünyanın yüzeyinde ince bir katmanda yaşarlar. Cansız varlıklar olan güneş, hava, su ve toprak ile tüm canlı varlıklar, yani bitkiler, hayvanlar ve insanlar birlikte bir bütün olarak doğayı oluştururlar. Yine de bu bütünlüğün olmazsa olmaz parçası cansız olanlardır. Cansız varlıklar olmazsa canlılar yaşayamaz. Canlıların ömürleri sınırlı, cansızların sınırsızdır. İnsanoğlu da dâhil olmak üzere, canlılar olmasa da yeryüzü, aynı şekilde varlığını devam ettirir.

Doğa, saate benzer; tıkır tıkır çalışır. Dengelidir; kendisini oluşturan canlı ve cansız varlıklar arasında bir düzen ve işleyiş vardır. Her şey birbirine bağlıdır, her yapılan başkalarını etkiler. Doğanın kendine ait bir dengesi vardır. “Doğal denge,” doğayı oluşturan canlı ve cansız varlıklar arasındaki düzen ve işleyiş demektir. Doğa, üreticileri olan bitkiler ile üretmekte, tüketicileri olan hayvanlar ve insanlar ile tüketmekte ve ayrıştırıcıları olan mikroorganizmalar ile artanları temizlemektedir. Bu dengenin kurulup devam etmesinde her varlık bir boşluk doldurur. Doğada her varlığın bir görevi, bir işlevi vardır. Gereksiz hiçbir şey, işlevsizlik yoktur. Güneş doğadaki yaşamı başlatır. Havanın ozon tabakası, güneşin zararlı ışınlarını tutarak yaşamın devamını sağlar. Su kurumayı önler. Toprak bol ve bereketli ürünleriyle canlıları besler. Yeraltında yaşayan kimi canlılar, toprağı havalandırarak verimini artırır. Bazı kuş türleri zararlı böcekleri yiyerek bitkileri korur. Havanın ozon tabakası güneşin zararlı ışınlarını tutarak yaşamın devamını sağlar. Ağaçlar havayı temizler, suyu tutar, ormanlar yağış düzenini dengeler. Bu varlıklardan her biri doğanın bir parçasını oluşturur.

Havasız, susuz ve topraksız canlı yaşam olmaz. Bütün bunlar temelde Güneşle bağlantılıdır. Onun ışığı doğadaki bütün işlevlerin yapılmasını sağlar, tüm canlılara yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan enerjiyi verir. Eğer olmasaydı, ne bitkiler fotosentezle ilk besini yapabilirlerdi, ne döngüler, ne de enerji olurdu. Kısaca, doğa, güneş enerjisi ile işleyen büyük bir organik makine gibidir (Kaypak, 2017:42).

Doğada yaşamsal önemi olan maddeler, canlı ve cansız çevre arasında devamlı dolanırlar. Doğada canlılar ve cansızlar arasında dönen maddeler su, oksijen, karbon, azot, fosfor gibi temel elementlerdir. Yeryüzündeki tüm canlıların yaşamak ve gelişmek için gereksinim duydukları enerjiyi sağlarlar ve hücrelerin sürekli olarak yenilenmesine hizmet ederler. Maddelerin enerjiye dönüşerek doğadaki bu dolanımına “çevrim” denir. Bu çevrim sayesinde, canlı ve cansız öğeler arasında sürekli bir madde ve enerji alışverişi gerçekleşir ve yeryüzünün tüm zenginlikleri, tekrar tekrar kullanılabilir ve yenilenerek birbirlerine aktarılabilir. Cansızlardan alınan maddeler enerjiye dönerek, canlılardan canlılara, onlardan da tekrar doğaya, yani cansızlara geçer. Doğada hiçbir

madde azalıp kaybolmaz. Ancak, farklı madde veya canlıların yapısında bulunarak yer değiştirebilir. Öte yandan, doğanın canlı öğeleri arasında da besin-enerji ilişkisi vardır. Canlılardan birinin besin olması, diğerine enerji verir (Kaypak, 2017:43).

Doğadaki çevrimler, genellikle hep aynı düzen içinde sürüp giderler. Arada ortaya çıkan değişimler de belli sınırlar içinde kaldığından önemli bir fark yaratmazlar. Canlı ve cansız varlıklar arasında oluşan doğal dengeyi, madde ve enerji döngülerini de içeren bir zincire benzetirsek eğer; zincirin halkalarından birinin zarar görmesi, zincirin tümünü etkiler, dengenin bozulmasına veya sorunlu çalışmasına neden olur.

Doğa, kendi kuralları çerçevesinde kendini sürekli olarak yeniden üreten ve değiştiren bir bütündür (www.doga.nedir.org, 2018). Sessiz sedasız bir güçtür. Her güçte olduğu gibi, kendine ait yasaları vardır. ‘Doğa yasası’, doğa olaylarının bağlı olduğu yasayı anlatır. Belki bilindik ilk yasa, tohumlanma veya üremedir. Böylece çoğalır. Doğa, bir ana gibi kucak açar. Bu nedenle, Eski Yunan’dan beri doğaya “Gaia” yani “doğa ana” diyorlar. “Gaia veya Gaea” yeryüzünü simgeleyen arzın cisimleşmiş hali olan tanrıçadır (tr.wikipedia.org, 2018). Toprak olup bol ve bereketli ürünleriyle sizi besleyebilir, barınak olup barındırabilir ve ilişki olup varlığı devam ettirebilir. Bazen, doğa yasaları ile açıklayamadığımız ‘doğa ötesi’ şeyler olur. Duyularımızla algılayamadığımız varlıklarla ilgili, fizik ötesi veya metafiziktirler. Doğaüstü güçler dediğimizde bunlar çağırır. Mucizeler, doğa dışı, doğaüstü olan şeylerdir.

Üzerinde yaşanacak yeryüzü olarak doğa bir yaşam ortamıdır. Ancak, her canlı her ortamda yaşayamaz. Canlılar, kendilerine özgü bir ortama uyum sağlamış, vücutları bu ortama göre bir yapı kazanmıştır. Buna “habitat” denmektedir. Örneğin, balık suda, tavşan karada yaşar. Canlı varlıkların içinde yaşadığı ortama “doğal çevre”; birbirleri ve çevreleriyle karşılıklı ilişkilerine de “ekosistem” denmektedir. Canlıların birbirleri ve çevreleriyle olan karşılıklı etkileşimini “Ekoloji” disiplini incelemektedir (Kışlalıoğlu & Berkes, 1993:32). İnsanların da diğer canlılar gibi bir yaşam ortamı vardır; bu yaşadığımız yerdir; insanlar, havada veya suda değil, karada ve kapalı mekânlarda yaşarlar. Dış ortam koşullarının değişmesi canlıların orada yaşayıp yaşayamamalarını belirler. Doğal ortam bozulur veya değişirse canlı ölebilir. Doğa, aynı zamanda, insan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, özgün yapısını koruyan çevredir. “Doğal”, doğada bulunan, tabii, doğanın düzenine, gereklerine uygun, kendiliğinden, gerektiği ve beklendiği gibi olandır (TDK, 2018). “Doğallık”, doğal olma durumu, doğal güzelliklerini koruyandır. Natürel, sadelik olarak adlandırılır (Kaypak, 2003).

Doğa içinde çeşitlilik barındırır. Gökkuşağının her rengi; yeşilin, mavinin her tonu bulunur. Aradığınızda cansız ve canlının her çeşidini bulabilirsiniz. İnsan da doğadaki canlılardan bir tanesi olarak, farklı ırklar halinde bulunur. Bütün canlılar gibi biz de, yaşamın temel gereksinimleri için doğaya bağımlıyız ve varlığımızı sürdürürken, doğadaki diğer canlılarla ilişkilerde bulunuruz. Ancak bir farkla: insan, diğer canlıların yapamadıklarını yapmış, kullandığı aletleriyle yaşamını biçimlendirerek; kendine ait bir yaşam ortamı ve buna bağlı bir kültür oluşturmuştur. Doğanın ürünü olmadığından doğal olmayan, insanca elinden çıkmış olan bir “yapay çevre” oluşturmuştur.

Doğa bu kadar mıdır? Hayır. Doğa, uyumlaştırıcı, tamir edicidir. Kendi yaralarını kendi kapatabilir. Kendi pislettiğini, akarsuyla, yağmur ve karla kendi

temizlemesini bilir. Doğa, en büyük verici, öğreticidir. Öğrenmek isteyene, doğrusunu öğretebilir. Doğada herkesin yaşamaya hakkı vardır, ama dikkat etmezsen av olur, ölebilirsin. Hataya yer yoktur. Yani doğada yaşam, savaşa benzer, hayatta kalmak için güçlü olmak gerekir. Değişim yeridir. Deneyimlerle öğretir, büyütür, olgunlaştırır. Doğadan gelip yine ona gidiyor olduğumuz da başka bir gerçektir.

3. SAVURGANLIĞIN DOĞAYA YANSIMASI

İnsanlar yaşamak için doğaya gerek duyarlar. Birey olarak insanın doğal çevre ile olan ilişkileri, çevre sistemde kaynak tüketen bir unsur olarak iki boyutta şekillenir. *Birinci boyuttaki ilişki*, insanın yemek, içmek gibi temel gereksinimlerini karşılamak üzere doğal çevre ile giriştiği biyolojik ilişkidir. Nitekim bu ilişki içinde yer alan temel biyolojik gereksinimler, enerji birimleriyle ölçülebilen olgulardır. Doğal çevre insana öncelikle besin ve oksijen kaynağı olarak hizmet eder. *İkinci ilişki biçimini ise*, insanın biyolojik gereksinimleri dışındaki tüm gereksinimlerini karşılamak üzere doğadan aldığı kaynaklar oluşturmaktadır (Ertürk, 1994:18-19). İnsanın doğal çevreden, beslenme için gerekli besinleri sağlama dışında, barınmak, üretim yapmak vb. gereksinimleri için doğal kaynak talebi olmaktadır. İnsanlar toplumsal yaşam ilişkileri içinde doğal kaynakları kullanarak çeşitli etkinlikleri gerçekleştirmektedir.

İnsanların ihtiyaçları sadece beslenme, korunma ve maddesel konulardan ibaret değildir. İnsanın ortaya çıkışından beri birlikte yaşama ve belli bölgelerde yoğunlaşma eğilimi taşıdığı görülür. İnsanın doğadaki varlığı, diğer canlı türlerinin ve belirli bir alanın kullanımını gerektirmektedir. Bu durum doğada rekabetçi bir ortama yol açmakta ve diğer canlı yaşamının bozulmasıyla sonuçlanmaktadır. Aile ile toplum yaşamına giren insan, bir toplumsal yapı içinde bulunur. Toplu halde yaşama ile birliktelikten güç sağlar. İnsanlar toplu yaşamlarında çok yönlü ilişkiler oluşturmuşlardır. Bu ilişkiler, ekolojik faktörler, gelenek ve görenek, hukuk, ekonomi, din, ahlak, sanat, edebiyat vb. olguların hepsi toplum yaşamında birbirlerine etki eder (Gürpınar, 1993:82).

İnsan doğada varoluşundan bu yana doğadan yararlanmıştır. Canlı doğanın bir parçası olan insan türü, yerleşik kültüre geçtikten sonra, bilgi birikimi giderek artmış, ufku açılmıştır. İnsan, akli, geliştirdiği teknoloji ve yönetsel gücü ile doğa üzerindeki etkisini arttırarak, doğayı kendi istemleri doğrultusunda değiştirme olanağına kavuşmuştur (Ertürk, 1994:17). İnsan-çevre ilişkileri, çevreden yararlanmayı aşarak çevrenin olanaklarını sınırsızca kullanmaya, hatta kötü kullanmaya dönüşmüştür. Bir bakıma ilkel insan ile çevresi arasındaki uyum, yeterince güçlü olduğu kanısına vardığında yine kendisi tarafından bozulmuştur (Keleş & Hamamcı, 1998:37).

İnsan-doğa ilişkisinde onu zoolojik bir varlık olmaktan çıkararak beşeri bir canlı haline getirenin, doğaya müdahale yeteneği olduğu görülmektedir. Bu müdahaleler sonucunda doğa, artık doğal olmaktan uzaklaşmakta ve toplumsal etki alanına girmektedir. Her müdahale doğada sorun yaratmayabilir. İnsan ile doğanın uyumunun bozulmasını, teknik sorunlar, demografi, büyüme ve refaha bağlamak yetersiz kalabilir (Önder, 2003:15). Bunların altında yatan, insan toplumunda hiyerarşi ve tahakkümü üretmiş olan kurumsal, ahlaki, tinsel değişimlerdir (Bookchin, 1994).

Her çağda insanın toplumsal gücünü doğanın gücünün üstüne çıkardığı izlenmiştir. İnsan yüzyıllar boyunca çevresini gelecek kaygısı duymadan işlemiş,

doğanın zenginliklerinden ve sağladığı olanaklardan yararlanmışır (Keleş & Hamamcı, 1998:13). İnsanoğlu, daha iyi yaşamak için çaba harcamış, doğal koşulları kendi lehine çevirmeye çalışmıştır. Ateşin bulunması, tekerleğin icadı, yazının bulunması bu çabaların ürünüdür. Her çaba, insanların daha iyi yaşamasını ve daha fazla üretim yapmasını sağlamıştır. Sanayi Devrimi sonrasında, buluşlar art arda gerçekleşmeye başlamış; üretim artışı, sağlık ve eğitim olanaklarının iyileştirilmesi, kentlerin büyümesi ve modernleşmesi, yeni enerji kaynaklarının bulunması gibi olanaklar beraberinde gelmiştir. Galileo ve Newton gibi doğa bilimcilerden beri, bilimin temel hedefi doğaya egemen olmaktır. Bilim, bilgi üretme ve tekniği geliştirme olduğuna göre; hem kuramsal bilgi aracılığı ile insanı aydınlatacak ve onu doğadan bağımsız kılacak, hem de teknik aracılığı ile doğayı işleyerek, doğanın üstünde insan egemenliğini sağlayacaktır. Doğada üstünlük kurmaya yönelik bir arayış, insan ile içinde yaşadığı çevresi arasında var olagelen uyumu bozmuştur. Bilimin olanaklarına bürünen insan, doğayı sınırsızca kullanmaya başlamıştır (Keleş & Hamamcı, 1998:13).

19. yüzyılda bilim ve teknolojinin hızla ilerlediği, insanın kendine güveninin arttığı, kendisini çevreyi denetleyebilen tek güç saydığı gelişmelerin doğal sonucu olarak, çevre geçmişe oranla daha çok tahrip edici biçimde işlenmiştir (Keleş & Hamamcı, 1998:39). Hem gereksinim artışı, hem de teknolojik gelişmeler, yer altı ve yer üstü, canlı ve cansız doğal değerlerin tüketilme hızını artırmıştır. İnsanın faaliyetleri, doğanın kendini yenileyemeden tekrar tekrar kullanılmasına yol açmıştır. Doğa bol bulunan, emeksiz kazanılan bir varlık olmuş, manevi değeri bilinmemiştir. Savurganca ve hoyratça adeta har vurup harman savrulmuş, bu büyük vurdumduymazlık uzun çağlar boyu aynı şekilde devam etmiştir (Keleş & Hamamcı, 1998:13).

İnsanın doğaya yönelik savurganlığı, doğaya sahip olduğunu düşünmekten kaynaklanmaktadır. Doğal kaynakların; madenlerin, toprağın, suyun, ormanların aşırı ve yanlış kullanımları tükenmelerine veya doğallıklarını kaybederek bozulmalarına yol açabilir. Gerçi doğa kendini yeniler, ancak bu zamanla olur. Çünkü doğadaki kaynakların miktarı sınırlıdır ve yeniden oluşmaları uzun yıllar alır. Doğa ile ilişkileri açısından insan bir mürşif gibi davranmaktadır. İsrâf ettiği, bol bulup savurduğu doğadır. Doğa bizim hizmetkârımız değildir. Bu savurgan kullanım içinde, insanoğlu uzun süre doğaya zarar verdiğini fark etmemiştir. Olanı da doğanın kendi düzeneği ile düzelterceğini düşünmüştür. İnsan doğanın sınırlı olduğunu, bir gün bitebileceğini, bundan kendisinin de zarar görebileceğini hiç düşünmemiştir. Özellikle 20. yüzyılda karşılaşılan hızlı teknolojik gelişmenin doğa üzerindeki baskısı tehlikeli boyutlara ulaşmış, toplumlar çevreleri ile olan ilişkilerinde ancak sorunla karşılaştıklarında farkına varmışlardır (Keleş & Hamamcı, 1997:13-14). Bu yüzyılın sonunda küresel nitelikli çevre sorunları ortaya çıkmış ve bütün dünyayı etkiler hale gelmiştir.

Sadece insanlar değil, devletler ve toplumlar da savurgan olabilmektedir (www.nkfu.com, 2018). Bugün dünya nüfusunun beşte birini barındıran zengin ülkeler, dünya kaynaklarının büyük bir bölümünü tüketmektedir. Gelişmiş ülkelerde insanlar, reklâm vb. araçlarla gereksiz tüketime özendirilmektedir. Günümüzde, eskisinden çok daha büyük miktarlarda gıda üretilmektedir. Afrika ve Asya ülkelerinde milyonlarca insan, yeterli gıda maddesi bulamamakta, açlıktan insanlar ölmektedir. Batı dünyası obezite ile savaşıırken, doğuda bir dilim ekmek, bir bardak temiz su, bir avuç pilav için birbiriyle kıyasıya savaşan aç insanlar vardır. Yoksul ülkelerde açlık sınırındaki insan

sayısının artmasına karşılık, zengin ülkelerde israf giderek yaygınlaşmaktadır. Doğanın sunduğundan daha fazlası tüketilmekte; doğal kaynak stokları yok edilmektedir. Bu yapı, ekolojik olarak sürdürülebilir değildir. 2030 yılında dünyada su kıtlığı başlayacaktır. Bu doğanın bize ilk ikazıdır. Gelecekte, yeryüzünde yeşil alan, temiz su, temiz toprak parmakla sayılacak kadar azalacaktır. Yeşil alanların yok edilmesi, hava-su-toprağın hor kullanılması, kırılgan bir yapıya sahip olan doğa tahribatına, kıtlığa, yoksulluğa, su ve toprak savaşlarına açık kapı bırakmaktadır (Ulusoy, 2014).

Savurganlık, tükenmez sanılan her şeyi tüketir. Ormanları, madenleri, su, toprak ve petrol kaynaklarını, elektrik enerjisini bitirebilir. Bu kaynakların bitmesi, toplumların başka ülkelere muhtaç olmalarına yol açar. Bir tüketim toplumu yerine dengeli ve maneviyatı gelişmiş bir toplum meydana gelmedikçe gerçekçi bir tasarruf yapılamaz ve dışa bağımlılıktan kurtulup bağımsız ekonomik sistem kurulamaz. Yılda bir milyon tona yakın ekmeğin israf edildiği bir toplum, dökülerek israf edilen yemekler, boşa akıtılan sular, gereksiz harcanan enerji vb. ile savurganlıktan büyük maddi ve manevi zararlar görür (www.nkfu.com, 2018). Savurganlık, herkesin sorunudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda savurganlık sonucu oluşan ekonomik zararlar büyük miktarlara ulaşmaktadır. Savurganlık, gerek olmadığı halde yapılan tüketim, alışveriş ve gıdaların sebepsiz ve zevk için haddinden fazla tüketilmesi şeklinde önümüze gelmektedir. Toplum olarak, ürettiğimizden çok daha fazlasını tüketiyor, israf ediyoruz (Öztürk, 2008). “Ak akçe karagün içindir” diye bir atasözümüz vardır. Bu atasözü, savurganlığın ileride insanın başına sıkıntı getirebileceğini çok iyi anlatmaktadır.

Ülkemizde de doğal kaynaklar savurganca kullanılmaktadır. Su, besin, enerji maddeleri ile madenler çok hızlı tüketilmektedir. Bilinçsizce kirletilen doğal kaynakların başında su gelmektedir. Bazı bölgelerde yeraltı ve yerüstü sularının aşırı kullanılması su kaynaklarının kurumasına neden olmakta ve sudaki canlıların yok olmasını beraberinde getirmektedir. Akarsularımız, göllerimiz, denizlerimiz gittikçe kirlenmektedir. Biyolojik rezerv durumunda olan ve su dengesini sağlayan sulak alanlarımızın yarısı ülkemizde kurutulmuş ve geri dönülemez şekilde doğal yapısı bozulmuştur. Kurutulan alan neredeyse Marmara Denizi kadardır (www.tukcev.org.tr, 2018). Tarım arazileri susuz kalmakta, birçok yer çoraklaşmaktadır. Tarımsal üretimin son yıllarda hızla artmasına karşın, üretilen besin kaynakları insanlara yetmemektedir. Besin kaynaklarının yok olmasının ana nedeni bilinçsizce tüketimdir. Ormanlar hızla tüketilip çölleşme ortaya çıkartılmaktadır. Aşırı avlanma nedeniyle hayvan türleri; aşırı kullanma nedeniyle de bitki türleri azalmıştır. Doğal bitki örtüsünün yok edilmesi ve sulak alanların kurutulmasıyla birçok canlı türü yok olmuştur. Aşırı ve kötü kullanmadan mera ve tarım alanlarının kalitesi bozulmaktadır. Bunların hepsi doğanın var olan dengesini bozmaktadır. Gerekli olandan fazla ilaç ve gübre atılmakta; hem insana, hem toprağa, aktığı suya ve bunların canlılarına zarar vermektedir.

Enerjinin yaşamımızda çok önemli bir yeri vardır. Uygarlık geliştikçe enerjiyi ihtiyaç artmıştır. İnsanoğlu enerjiyi sürekli yanlış biçimde tüketmektedir. Doğal gaz, petrol ve kömür birincil enerji kaynaklarıdır. Bunlar yenilemez türdendir. Yeniden aynı türden enerji kaynağını üretmek mümkün değildir. Tükendiklerinde yerine konulamazlar. Enerji kullanımı böyle devam ederse gelecek yıllarda kömür, petrol gibi kaynaklar bulunmayabilir. Odun, su gibi kaynakların da elde edilmeleri zorlaşmaktadır. Maden kaynakları da bilinçsizce tüketilmektedir. Bugünkü kuşaklar bunları bitirdiğinde

gelecek kuşaklara bir şey kalmayacaktır (Özdemir, 1997:127). Rüzgâr enerjisi kullanımı artsa da, yenilenebilir enerji elde edilme yöntemi pahalı görülmektedir. Temiz enerji denilen nükleer enerjide kaza faktörü, radyasyon tehlikesini canlı tutmaktadır.

İnsan çevresini kuşatan şartları iyileştiren doğal güzellikler ve tarihi ve kültürel değerlerin tahribi de önemli bir sorundur. Bu güzellikler ve değerler, turizm ve kültür varlığı zenginlikleridir. Artan nüfus, taşıtlar da önemli bir çevre sorunu durumundadır. Belediye hizmetlerinin aksamaması, vatandaşlarda çevre bilincinin yerleşmemiş olması; doğanın kirlenmesi, doğal güzelliklerin bozulması, toprakların verimlilikten düşmesi önemli sorunlardır. Tüketim ekonomisini canlı tutan kaynakların başında kentler gelmektedir. Kitle üretim ve tüketimine en uygun ortam büyük kentlerde oluşmaktadır. Kentleşme talep doğurma bakımından sanayi toplumlarında ekonomik büyümenin ana dinamiği kabul edilir ve ekonomik açıdan gelişmişliğin belli başlı göstergelerinden biri sayılır. Gösteriş tüketimi ve savurganlık ile kentlerin ölçekleri arasında doğru orantılı bir bağlantı vardır. Kentler büyüdükçe gösteriş yatırımlarıyla birlikte yapay gereksinimler salgın hastalıklar gibi yayılmaktadır (Gündoğan, 1993:22).

Bir ülke sanayileştikçe ve modernleştikçe, tarım alanları yerini sanayi ve konuta bırakmaktadır. Otomobil kullanımı yaygınlaştıkça yol, otoyol ve park yeri için tarım alanları kullanılmaktadır (Ceyhan, 2007:19). Kentlerin normalden fazla büyümesi bir toprak savurganlığıdır. Dünya kentleşmekte ve kırsal alanları yutmaktadır. Küreselleşme, kentlerin, merkezden çevreye bilişim ve ulaşımdaki teknolojik gelişmelerle yayılmalarını ve kent hiyerarşilerini ortaya çıkarmıştır. Küresel kentler doğmuştur. Kent merkezleri tüketim toplumu olgusunu netleştirircesine mega alışveriş mağazaları ile dolmuştur. Kentlerin, hava, kara, su kirliliği, atıklar, kazalar ve suçun her çeşidine neden olduğu; ağır toplumsal sorunlar oluşturduğu söylenebilir.

Savaş da bir anlamda savurganlıktır. İnsanların daha iyi yaşamak için harcayacağı kaynaklar, doğayı ve insanlığı mahveden savaşa harcanmakta, kaynak israfı yapılmaktadır. Ülkeler arasında güç mücadelesinde kimi zaman diplomasi, kimi zaman da savaş yoluyla dengeler kurulmaktadır. Savaş, hem insanların ölmesi ve sakat kalmasına, toplu göçlere neden olur, hem de çevre bozulur. Sadece insanlar değil, bütün canlılar ağır kayıplar verecektir. Savaş ilerledikçe, kimyasal, bakteriyel, atomik silahlar devreye girer. Bunlar iklimden soluduğumuz havaya kadar bütün ekosistemi sarsar. Savaşa ve teröre karşı çıkmak insan uygarlığına inanmanın temelini oluşturur.

21. yüzyılda küresel ‘ekolojik felaket’ denilen sorunlarla karşılaşılmaktadır. Ekolojik bunalımın kaynağını, doğa tasavvurunda değişim yaratan zihinsel/kültürel dönüşüm süreçlerinde aramak gerekir (Önder, 2003:16; Maltaş, 2015:3). Sorunun kaynağı insandır. İnsanoğlu kendini evrenin sahibi sanırken, günün birinde doğaya boyun eğmese de onunla uzlaşması gerektiğinin kaçınılmaz olduğunu öğrenmiştir (Keleş & Hamamcı, 1998:13-14). Doğada her şeyin bir sınırı vardır. Eğer ona iyi davranır, düzenine dikkat ederseniz, o da size zarar vermez. Ama zarar verir, dengesini bozarsanız. Bunun bedelini ödersiniz. Gelinek nokta ‘ekolojik kriz’dir. Ekolojik krizin “tabiatın insanoğlundan intikamı” olarak değerlendirilmesi de bir bakıma insan-doğa savaşı olduğuna işaret etmektedir (Görmez, 2003:12; Maltaş, 2015:2).

Doğa örtüsüzdür, görüldüğü gibidir, yalansız ve açıktır. Özü paylaşmaktır. Paylaşıcılık, insanın doğasına aykırıdır. Onun doğasında bireycilik yatar. İnsan hep bana demektedir, kendi dışında hiçbir canlıyla paylaşmamaktadır. Hâlbuki doğanın özünde bencillik olmaz. İhtiyaç için kullanılır her şey, başkaları da ondan yararlanır. Bu yapıya ters olan, doğaya aykırı, doğa dışı olarak addedilir, dışlanır. İnsan olarak, doğanın içinde çok ayrıcalıklı bir yerimiz olduğunu düşünsek, yapay zekâ üretsek de, aslında her şeyi doğadan öğrenmişiz. Üretimden tüketime kadar, hep onu taklit etmiş, yaşamış, varlığımızı sürdürmüş ve doğanın yöntemleri ile savunmuşuz. Aynı insan, doğadan geldiğini unutmuş, doğallığını yitirdikçe de, doğadan kopmuş ve yarattığı ortam gibi kendisi de yapay bir nesneye dönüşmüş, yapaylaşmıştır. Yine de, insanın kendi geleceği, dünyanın çevresel geleceğinden ayrı değildir (Ceyhan, 2007:3).

3. DOĞA SAVURGANLIĞININ ÖNLENMESİ

Doğaya yönelik savurganca davranışın önlenmesi, birey, toplum, ülke ve dünya olarak topyekûn bir mücadele istemektedir. İnsan-merkezci bakış açısını terk edip ‘doğa farkındalığı’ oluşturmak gerekmektedir. Bugün yapacağımız seçimler yarının toplumunu ve çevresini belirleyecektir (Spurgeon, 1998:33). Çünkü bugün zarar verir, yok edersek yarınki nesillere bir şey kalmayabilir ve sürdürülebilir olmayabilir.

Gelecekte içinde yaşamak istediğimiz çevreye ilişkin seçenekler, bugün karşımızda durmaktadır. *Önümüzde iki seçenek vardır: İlki*, doğal çevrimleri anlayıp kendimizi onlara uydurmak ve doğayla uyum içinde yaşamaya başlamak; *İkincisi*, şimdiye kadar olduğu gibi doğaya karşı çıkmayı, doğayla mücadeleyi sürdürmek. Yapmak zorunda olduğumuz en önemli seçim budur. Dünyadaki tüm canlılar, hatta dünyanın kendisinin geleceği bugün yapacağımız seçimlere bağlıdır. Post-endüstriyel çağın çevresel temelini, “doğaya dönüş olgusu” olarak özetlemek mümkündür ve bu görüş doğa merkezli dünya görüşünün temelini oluşturmaktadır (Tuna, 2000:69). Ekolojik krizlerin küreselleşmesi ve çevresel korumacılıkla bunların aşılabilmesi doğanın “doğal” konumuna geri dönüş çabalarını kapsamaktadır. İnsan, sorunun kaynağı olduğu kadar çözümün de kaynağıdır (Bookchin, 1994:25).

“Derin ekoloji”, insan faaliyetlerinin aşırı boyutlara ulaştığını söyleyerek, vakit çok geç olmadan bu yıkımın durdurulması gerektiğini savunmakta, canlı ve cansız türlerin yaşamasının sürekliliğini sağlamak lehine, modern toplumun insan merkezliliğini reddetmektedir (Mellor, 1993:102-103). İnsanın doğaya karşı tutumunda, ekolojik temelli bir düşünsel altyapı ile hayata geçebilecek derin değişikliklerin olması gerektiğinden hareket eden derin ekoloji, doğada bulunan canlı ve cansız varlıkların tümünü, var oluşları itibarı ile eşit değerinde ve önemde görmektedir. Türlerin çeşitliliğinin korunması gereğini savunarak, doğal değerlerin kullanımında doğaya öncelik vermektedir (Maraş, 2014:12). Günümüzde doğa ve insan merkezli yaklaşımlarda görülen “doğada karşılıklı çıkar ilişkisi” ilkesi doğadaki faaliyet ve etkileşimi tanımlamakta hatalı ve eksik görüldüğünden bunun yerine “doğada karşılıklı dayanışma ilkesi” açıklanmakta ve önerilmektedir (Birdişli, 2014:27).

Toplumun doğaya yabancı bir şey olarak görmek, modern düşünceye hâkim olan toplum-doğa ikiliğini yeniden üretmektir. Dolayısıyla, insanlık doğadan ayrılamayacağı gibi, toplumsal olan da ekolojik olandan ayrılamaz (Bookchin, 1996:54). Toplumsal

ekoloji, toplumun doğanın içinden çıkıp geliştiğini göstermeye çalışır. İnsanın yalnızca doğaya zarar veren değil, aynı zamanda bilinçli çabaları yoluyla doğayı zengin bir biçimde güçlendirebilecek bir canlı olduğunun altını çizer. Murray Bookchin, “ekolojik toplum”un kurulmasının zorunlu olduğunu belirtir. Kaynakların ve insanların devasa endüstriyel teşebbüsler ve kentsel birimlerde yoğunlaştırılması, yaşamın katmanlara bölünmesi kentin kırdan ayrılması, doğanın ve insanların nesneleştirilmesi şeklindeki tüm eğilimlerin kökten tersine çevrilmesini gerektirir (Bookchin, 1996:72)

Bugün doğaya artık bir bütün olarak bakılmaktadır. Bütünsellik görüşüne göre doğa, her biri diğerlerinden ayrı ve farklı nitelikte parçalardan oluşan bir toplam değil, ayrılmaz bir bütün ya da “yaşam zinciri”dir. Kaldı ki, bazı bilim insanlarına göre gezegenimiz, çevresindeki atmosfer ile birlikte canlı bir organizmadır. Dünyayı canlı bir varlık olarak gören görüşe, Yunan mitolojisindeki yeryüzü Tanrıçası Gaia’dan esinlenerek ‘Gaia Hipotezi’ denilmektedir. Bu canlı varlık bir bütünlük oluşturmaktadır. Doğaya saygılı olmayı öğrenmek bugün eskisinden daha büyük önem taşımaktadır. Bunu sadece doğa bizim besin, su ve hava gibi temel gereksinimlerimizi karşıladığı için değil, onun da var olmaya hakkı olduğu için yapmalıyız. Doğanın dışında ve üstünde olmadığımızı, dünyadaki diğer varlıklar gibi bizim de onun sadece bir parçasını oluşturduğumuzu anladığımız zaman, doğayı tüm öğeleri ile birlikte korumanın önemini kavramaya başlayabiliriz. Doğal yaşamın korunması, her şeyden çok insanın çevreyi nasıl etkilediğinin bilincine varmasına bağlıdır. Doğal yaşam zincirinin halkalarına zarar verirsek günün birinde onunla birlikte kendimizi de yok ederiz. Bu zinciri özenle korumak sonraki nesillere devretmek önemli bir insanlık sorumluluğudur.

Doğanın korunması demek; onu, mevcut durumu ile devam ettirmek demek değildir. Bir yandan çevreyi korurken, diğer yandan da iyileştirici tedbirler almak demektir. Doğal çevre bize atalarımızın mirasıdır. Bunu korumalı, güzelleştirmeli ve temiz bir şekilde gelecek kuşaklara bırakmalıyız. Çevrenin korunması, bir vatandaşlık görevidir. Birçok kişi bu önlemlerin bile yeterli olmayacağını, tüm insanların yaşam biçimlerini değiştirmeleri gerektiğini düşünmektedir. Çünkü kentsel alanlarda her şeyi rasgele atmak bir kültür olmuş gibi görünmektedir. Amerikalı yazar Ralph Nader, günümüzün tüketim toplumunun yerini, çevresinden ve yaşam kalitesinden kendilerini sorumlu sayan tüketiciler toplumu kavramının alması gerektiğini öne sürmüştür. Nader, insanların bireysel bencilliklerini bırakmaları gerektiğini söylemektedir. Bunun yerini toplumsal sorumluluğa bırakması gerekir (Keleş & Hamamcı, 1998:129).

Günümüzde ortaya çıkan önemli sorunlardan biri de, bilim alanındaki çalışmaların denetlenmesidir. Dünya üzerindeki tüm canlıların geleceğini de elimizde tutmaktayız. Çevremizi istediğimiz gibi biçimlendirme, bir ölçüye kadar da gelecekte evrimimizi denetleme olanağına sahibiz. Bilim insanları genetik mühendisliği sayesinde bir canlı organizmanın genlerinde depolanmış olan bilgiyi değiştirerek, gelecek kuşakların taşıyacağı özellikleri biçimlendirebilmektedir. Ancak bunun ne denli büyük bir sorumluluk olduğunun bilincine daha yeni varıyoruz. Genetik deneyler, çağdaş teknolojinin nasıl hem yararlı, hem de zararlı olabileceğini göstermektedir.

Geleceğimiz için doğal kaynakları korumak, savurganca ve sorumsuzca kullanılmasını önlemek zorundayız. Hemen çözüm bekleyen başlıca sorunlar, toprak erozyonu, yağmur ormanların yok edilmesinin önüne geçilmesi, endüstriyel ve nükleer

tesislerin neden olduğu kirlenmenin önlenmesi, çölleşme, küresel ısınma ve ozon incilmesi, fosil kaynaklı enerji kullanımı ve atık üretiminin azaltılmasıdır. Bunların yerine, yenilebilir enerji kaynaklarının kullanımı, doğal kaynakların israf edilmeyerek temel minerallerin geri kazanımı, tüketim maddelerin uzun süre dayanacak biçimde üretilmesi yoluna gidilmelidir. Kentlerde kurulacak her türlü tesis, baraj ve inşa edilecek yapılar iyi planlanmalıdır. Plan aşamasında, etki değerlendirmesi ile çevreye uygun olup olmadıklarına ve uygun teknoloji kullanmalarına dikkat edilmelidir. Gerek kentlerde ve gerekse kırsal alanda doğal yaşam alanlarına daha fazla yer ayrılmalıdır.

Doğal güzellikler farkına varmadığımız değerlerdir. Stresten ve kalabalıktan bunalmış kent insanları, doğal güzelliklerin farkına daha iyi varmaktadırlar. Canlı ve cansız her varlığı içine alan doğa sevgisini aşlamak öncelikle yapılacak şeydir. Hayvan sevgisi, doğa sevgisinin başında gelir. Hayvanlar her alanda hizmet vermektedir. Onlara kötü davranmamak, eziyet etmemek ve yaşama alanlarına zarar vermemek zorundayız. Ağaç, orman ve bitki sevgisi, bir diğer doğa sevgisi türüdür. Doğanın ve doğadaki her varlığın yaşamaya hakkı vardır. Birleşmiş Milletler, ekolojik haklar ve dünyanın kültür mirası çalışmalarında epey yok kat etmiştir (www.un.org.tr, 2018).

Toprağın, bitki örtüsü ve ormanların korunması önemlidir. Gelişmiş ülkelerin tropik ağaç kerestesi alımına sınırlamalar getirilip orman bölgelerinde hayvancılık ve kerestecilik denetim altına alınmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, dışarıya yönelik tarım ürünlerinin en bereketli topraklarda yetiştirilmesi yoksul çiftçileri daha az verimli topraklara yerleşmeye itmekte, buralar da bir süre sonra çölleşmektedir. Tehlikede olan türlerin ve yaşam alanlarının korunmasında uluslararası anlaşmalar yetersiz kaldığından daha etkin önlemler alınması zorunlu hale gelmiştir. Ülkemize sokulan toprakta verimsizliğe neden olan genetiği değiştirilmiş ürünler (GDO), ayrı bir sorun alanıdır. GDO'lu tohumlar ve hormonlu ürünlerde denetim artırılmalıdır. Bu önlemlerin başarılı olabilmesi için tüm dünya ülkeleri tarafından benimsenmeleri zorunludur. Bu da uluslararası alanda dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri arasında daha fazla işbirliği yapılmasını gerektirir. Doğal yaşam alanlarını korumaya, yabani hayvan avı ve ticaretini önlemeye yönelik uluslararası denetim ve yasalar sıklaştırılmalıdır.

Dünya gittikçe ısınmaktadır. Atmosferdeki koruyucu ozon tabakası yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Kloroflorokarbonların üretim ve kullanımı mümkün olan en kısa zamanda tümüyle yasaklanmalıdır. Küresel iklim değişikliğinin yanı sıra, dünyanın doğal kaynaklarının, tarım alanlarının ve kullanım suyunun azalması ile birlikte ortaya çıkması olası yiyecek kıtlığına karşı hükümetlerin gıda güvenliğini tehdit eden sorunlara karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Nüfus sorununun gerçek nedeni çok fazla insan ya da çok az toprak değil, artan nüfusun gereken biçimde beslenmesini ve daha iyi koşullarda yaşamasını sağlayacak önlemlerin alınmamasıdır. Bu, Birleşmiş Milletler uzmanları başta olmak üzere, hemen her ülkenin bilim insanlarının üzerinde durduğu önemli bir konudur. Son yıllarda, siyasi otoriteler de bu konuda ciddi adımlar atılması gerçeğini kabullenmişlerdir (Ceyhan, 2007:15-16). Eğer silahlanma ve savaş için harcanan paralar, yeni tarım alanları açılmasına ve organik teknolojilerin gelişmesine harcansa dünyada açlık çeken insan kalmayacaktır (Ulusoy, 2014).

Dünyanın çevresel geleceğinde Türkiye de aynı sıkıntılarla karşı karşıyadır. Orta enlem kuşağında yer alan Türkiye'nin gelişmesi ve sanayisi büyük ölçüde tarıma

dayalıdır (Ceyhan, 2007:16). Birçok ülke kendine yetecek kadar tarım alanı ve meralara sahip değilken, ülkemiz uygun iklimiyle her türlü tarım ürünü ve evcil hayvan üretebilecek kapasiteye sahiptir. Topraklarımızın yaklaşık %25'i tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Ne var ki, büyük bir hızla bu durumdan uzaklaşmaktadır. Kentlerde tarım alanları konut alanlarına dönüşmekte, kıyılar otellerle kaplanmaktadır (Öztürk, 2008). Tarım topraklarının amaç dışı kullanımı nedeniyle tarım alanları elden çıkmaktadır. Sudan'da tarım yapmak için toprak kiralama yoluna gidilmiştir (www.trthaber.com, 2014). Mevcut tarım alanları verimli kullanılmalı, özellikle birinci sınıf tarım arazileri "tarımsal sit alanı" ilan edilip koruma altına alınmalı ve Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası etkin uygulanmalıdır (Ceyhan, 2007:16-17). İnsanlar en azından kendilerine yetecek ürünleri üretebilmelidirler. İsrafin durdurulmasında birey-kamu ilişkilerinde, 'kamu çıkarımı tercih ilkesi'ni işletmek gerekir.

Ormanlar doğal zenginlik kaynaklarıdır. Orta Anadolu'nun çölleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalması, nehirlerin bulanık akması, büyük kentlerimizin havasının solunamaz hale gelmesinin en önemli nedenlerinden biri ormanların yok edilmesidir. Ormanlar, tarla açmak, odun ve ev yeri için yakılmaktadır. Yok edilen ormanın yeniden yetiştirilmesi uzun zahmetli bir süreçtir. Uygun sulama yöntemlerinin kullanılması, ağaç dikiminin hızlandırılması gerekir. Enerji kullanımı çevreyi büyük ölçüde etkilediğinden gelecekte kullanılacak enerji kaynaklarının seçimi konusunda dikkatli davranmak gerekir. İnsanların olumlu faaliyetleri de vardır; Park, bahçe ve korularda ağaç ve bitkiler yetiştirilmekte; kesilen ormanlarda yeniden ağaçlandırma yapılarak orman gençleştirilmekte; milli park alanlarında nesli tehlikede olan av hayvanları korumaya alınmaktadır. Yamaçlarda teraslama yapılarak erozyon önlenmektedir.

Savurganlıktan uzak kalmanın ilk yolu, ihtiyaç duygusuyla hareket etmektir. Mal varlığımızı ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla kullanmalıyız. Yiyecek ve giyeceğimizden fazla almamalıyız. Fazla olan ya bozulacak, ya dökülecek ya da işlevsiz olarak duracaktır. Giyinme ve barınma ihtiyacımızı karşılamadan eğlenme ve sosyal faaliyet ihtiyacımızı karşılırsak yersiz bir harcama yapmış oluruz. Kentlerimizde iki tür insan tipi ortaya çıkmıştır: 'atanlar ve toplayanlar'. 'Çöp evler' de, gereksizi atmayı toplamak şeklinde ortaya çıkan psikolojik kökenli bir kentli hastalığıdır. Tedavi edilmesi gerekir. Belediye otobüsü, tren, vapur gibi kamusal malları kötü kullanmamak, zarar vermemek, kırıp dökmemek gerekir. Kişiler başkalarının haklarına ve emeğine saygı duymak zorundadırlar. Saygılı bir kentli vatandaş, kamu malına zarar vermez, herkesin bunda hakkı olduğunu düşünerek, kendi malı gibi korur ve gözetir.

Savurganlığın karşısına koyacağımız şey değerlerdir. Bir zamanlar, kullanılan eşyaların uzun süreli olmasına dikkat edilir, 'yerli malı haftaları' düzenlenirdi. Savurganlık yerine tutumlu olmayı davranış tarzı seçmek gerekir. Tüketim için kullandığımız her şey doğadan elde edilmektedir. İhtiyacımızı karşılayandan daha fazla kestiğimiz ağaç, trol ile soyunu tüketerek tuttuğumuz balık yarın için yok demektir. Ortaklaşa kullandığımız, suyu, elektriği hor kullanmayalım. Elektrik enerjisi çoğu zaman barajlardan elde edildiğine göre elektrik harcamalarımızda tutumlu olmak, suların boşa akmasına karşı alınacak başlıca önlemlerdir. Tutumlu davranmayı öğretebiliriz. Kitle iletişim araçlarının büyük bir güçle desteklediği "Nesne bolluğu, tüket ve yaşa, bedenini ve tüm hazlarını tatmin et" diyen günlük yaşam pratiğini terk etmek gerekir (Ulusoy, 2014). Ne kadar harcanırsa o kadar yenisi yapılmaktadır.

İnsanların her şeyi gereksiz biçimde harcıyıp tüketme alışkanlıklarını değiştirmeye; bozulanları atmak yerine onarılıp tekrar kullanmaya özendirilmesi gerekir.

Savurganlıktan kaçınmaya aileden başlamamız gerekir. Savurganlığın önüne geçmek için toplumda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalara geleceğin sahibi genç ve çocukların katılımı teşvik edilmelidir (www.nkfu.com, 2018). Bireyler olarak hepimiz, tüketim alışkanlıklarımızı değiştiren yeni bir çevre ahlakının yaşamımıza egemen olması konusunda çaba göstermeli, tüketim alışkanlıklarımızı israf çılgınlığına çevirmemeliyiz (Ceyhan, 2007:16). Herkesin yapabileceği bir şey vardır. Yaşam biçimlerimizde yapabileceğimiz küçük değişiklikler, küresel koşullarda düzelmeyi sağlar. Bunun için küçük adımlarla, yakın çevremizle yani ev, okul ve işyerinde işe başlayabiliriz. Boşa akan bir musluğu kapatmak, gereksiz yanan bir lambayı söndürmek, çöpe giden ekmeklere engel olmak, meyve ve sebze artıklarını verimli bir şekilde değerlendirmek savurgan olmamanın yollarındandır. Asla satın alınamayacak olan zamanı doğru kullanırsak zaman tasarrufu yapmış oluruz. Çevremizdeki olaylara karşı daha duyarlı, daha titiz olursak israfa karşı harekete geçmiş oluruz.

SONUÇ

Her türlü nimetinden yararlandığımız doğa bize hep güzellikler sunmuştur. ‘Doğallığı’ doğadan ödünç almışız. İnsanlar arasında, doğal olmak, doğal davranmak beğenilen meziyetler olarak görülür. Hatta ‘natürizm’ adı altında yaşayış biçiminin doğaya dönük olmasını amaç edinen ‘doğacılık’ öğretisi bile vardır. Ancak, savurgan olmak, doğadan edindiğimiz bir olgu değil, insana ait bir özelliktir. Doğada savurganlık olmaz. Doğanın ‘üretici, tüketici, ayrıştırıcı ve hatta çöpçüleri’ vardır; doğal çevrimlerle her şey ihtiyacı olanlarca kullanılır. Hiçbir şey ortada kalmaz. Tarihsel gelişim sürecinde insanın doğa ile olan ilişkilerine bakıldığında, çevre kaynaklarını gittikçe artan kullanımı görülebilir. Bilgi birikimi ve teknik ilerlemeye koşut olarak doğaya egemen olmaya çalışmıştır. Her savurganca kullanılan şey gibi doğanın kaynaklarının da sonuna gelinmiştir. Hoyratça tahrip ettiğimiz doğal varlıklar gittikçe azalmaktadır. Ormanları yok edip ağaçları keserek hızlandırdığımız erozyon toprakları süpürmektedir. Kanalizasyon ve fabrika atıklarıyla kirlenmiş denizler, kömür dumanlarıyla solunamaz hale gelmiş hava, bakımsızlıktan çölleşmeye yüz tutmuş tarlalar doğaya verdiğimiz en büyük zarardır. Küresel ısınma da, bu zararı geleceğe taşımaktadır.

Tarlalarımız, meralarımız bozkırlarımız azalmış, çevremiz kirlenmiş, bitki örtümüz gittikçe yok olmaktadır. Bu sonucu hep birlikte yarattık. Kimimiz kirlendirken, kimimiz seyirci kaldık. Yaratılan sonuçtan hepimiz zarar görmekteyiz. Tarla için yaktığımız ormanlar bizim geleceğimizdir aslında. Yüzyıllar önce dörtte üçü ormanlarla kaplı Anadolu’nun, orman alanı dörtte bire düşmüştür. Örneğin, Anadolu’da yaşayan Anadolu leoparı, fil, çita ve aslanın nesli tükenmiştir. Kelaynak, alageyik, ulugeyik, Akdeniz foku, ceylan, su samuru, boz ayının nesli tükenme tehlikesindedir. Sulak alanlar kurumakta, balık türlerimiz azalmaktadır. Yararlandığımız hayvanlar da bizim gibi var olmayı hak etmektedirler. Doğanın da yaşama hakkı olduğu ve sürdürülebilir bir anlayışla doğaya bakılması gerektiği geç olsa da anlaşılmalıdır. Bu nedenle, doğal kaynakların bilinçli ve tutumlu kullanılması son derece önemlidir. Doğal çevreyi korumanın önemli bir insani görev olduğunu bilmeliyiz. Savurganlıkla mücadele bütün insanlığı ilgilendirir. Tüketim toplumu olgusundan sıyrılmak piyasa anlayışını terk

etmeyi gerektirdiğinden kolay değildir. Tüketimde israfı önlemede, zengin ülkelerin, diğer ülkelerdeki insanlara rol model olması, yol göstermesi gerekmektedir.

Doğanın içine doğuyoruz ve o olmazsa biz de olmayız. Doğaya sevgi ve saygı göstermek gerekir. Ne yazık ki, doğa sevgisini büyük oranda yitirmişiz. Saygı da duymuyor, hizmetimizde görüyoruz. İnsan çevresiyle birlikte vardır. Caddelerin parkların, ormanların, akarsuların, göllerin, denizlerin, doğal çevrenin temiz tutulması ve korunması hepimizi ilgilendirir. Yeşil alanları korumak, ağaç dikimini yaygınlaştırmak geleceğimiz içindir. Kıra, denize, sokağa, gelişigüzel yerlere atıklarımızı atarak kirlettiğimizde oranın doğal güzelliğini sarf ettiğimizi bilmeliyiz. Hâlbuki doğayı tutumlu kullanmanın kökeninin çok eskilere gittiği söylenebilir. Bütün dinsel öğretilerde insana, doğaya saygı göstermesi, çevresini temiz tutması, ahlaklı ve tutumlu olması önerilir. Sağlıklı bir yaşam, ancak sağlıklı bir çevrede mümkündür. Kentsel çevre dengeli olduğu zaman, bu, insanlara da beden ve ruh dengesi olarak yansımaktadır. İnsana doğanın bir parçası olduğunu hatırlatmak açısından, doğaya duyarlı 'eko-koruma' anlayışı gelişmekte; en önemli görevin çevreyi doğal ortamı içinde korumak olduğu bilincinin yerleşmeye başladığı görülmektedir. Belki hem dünya, hem de ülkemiz, yeniden tutumluluğu öğrenmeye başlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Altuğ, F. (1998). Çevre Sorunları, Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı.
- Birdişli, F. (2014). "Çevreye Metaekolojik Yaklaşım ve Doğada Karşılıklı Dayanışma İlkesi" Akademik İncelemeler Dergisi, 9 (1), 25-46.
- Bookchin, M. (1994). Özgürlüğün Ekolojisi, Alev Türker (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bookchin, M. (1996). Ekolojik Bir Topluma Doğru, Abdullah Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ceyhan, N. (2007). "Dünyanın Durumu ve Gıda Güvenliği", Powerpoint Sunu, 1-31, Konya: Tema Vakfı.
- Çepel, N. (1992). Doğa, Çevre, Ekoloji ve İnsanın Ekolojik Sorunları, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dağdemir, Ö. (2003). Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ertürk, H. (1994). Çevre Bilimine Giriş, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayını.
- Görmez, K. (2003). Çevre Sorunları ve Türkiye, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gündoğan, E. (1993). Kirlenmenin Boyutları, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gürpınar, E. (1993). Kent ve Çevre Sorunlarına Bakış, İstanbul: Der Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2003). "Doğadan Aldığımız Doğallık", 01.12.2003, Atayurt Gazetesi.
- Kaypak, Ş. (2004). "Savurganlığın Sonu Yok", 18.11.2004, Atayurt Gazetesi.
- Kaypak, Ş. (2017). Kentleşme ve Çevre Sorunları, Basılı Ders Notu, Antakya/Hatay: MKÜ Yayını.
- Keleş, R. & Hamamcı, C. (1997). Çevre Bilim, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (Ed.) (1992). İnsan, Çevre Toplum, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kışlalıoğlu, M. & Berkes, F. (1997). Çevre ve Ekoloji, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Maltaş, A. (2015). "Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17 (29), 1-8.
- Mellor, M. (1993). Sınırları Yıkamak, Osman Akinhay (Çev.) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Önder, T. (2003). Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Ankara: Odak Yayınevi.
- Özdemir, Ş.(1997).Temel Ekoloji Bilgisi ve Çevre Sorunları, Ankara: Hatipoğlu Yayın.
- Öztürk, Y. Nuri (2008). “Dünyayı Kemiren Bela: İsraf”, 27 Ekim 2008,
<http://www.hurriyet.com.tr/dunyayi-kemiren-bela-israf-Erişim: 01.04.2018>.
- Spurgeon, R. (1998). Ekoloji, TÜBİTAK İstanbul: Popüler Bilim Kitapları.
- TDK (Tük Dil Kurumu) (2018). www.tdk.gov.tr, 12.06.2018.
- Tuna, M. (2000). “İnsan Çevre ilişkilerinin Tarihsel Evrimi ve Modern Çevreciliğin Doğuşu”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 3 (1-2), 61-73.
- Ulusoy, Y. (2014). “Tüketerek Yok Olacağız”, 01.07.2014,
<http://www.yilmazulusoy.com/tr/tuketerek-yok-olacagiz-1 Erişim: 11.06.2018>.
- Ünder, H. (1996). Çevre Felsefesi-Etik ve Metafizik Görüşler, Doruk Yayın, Ankara.
<http://www.nkfu.com/savurganligin-zararlari-nelerdir/06.03.2016>.
<http://www.denkbilgi.com/israf-nedir-kisaca.html Erişim: 15.06.2018>.
<http://www.denkbilgi.com/savurganlik-nedir-kisaca.html Erişim: 11.06.2018>.
<http://www.trthaber.com,ekonomi/turkiye-sudanda-tarim-arazisi-kiraladi-13Mayıs 2014>
<http://www.tukcev.org.tr/turkiyede-doga-ve-cevre, Erişim: 10.05.2018>.
<http://www.un.org.tr, ekolojik haklar, Erişim: 11.07.2018>.
<https://doga.nedir.org/ Erişim: 12.06.2018>.

NECATİ ÖNER'İN FELSEFE PROBLEMLERİ DERSİNDE TUTTUĞUM DERS NOTLARIM VE BİR KISA DEĞERLENDİRME

Aytekin ÖZEL*

MY COURSE NOTES THAT I TOOK NOTES IN NECATİ ÖNER'S COURSE CALLED PROBLEMS OF PHILOSOPHY AND A BRIEF EVALUATION

Özet

Bu çalışmada, Prof. Dr. Necati Öner (1926-2019) hocamın anısına, ondan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri A.B.D. Felsefe Tarihi programı 2000-2001 ile 2003-2004 Bahar Dönemleri için açmış olduğu Felsefe Problemleri adlı derslerini alırken tutmuş olduğum ders notlarımı yayınlayacağım. Bunların, hocanın diğer eserlerine gerek örnek gerekse açıklama bazında küçük bir katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

Anahtar Kelimeler: Necati Öner, ders notu, mantık, felsefe, Türkiye'de Mantık.

Abstract

In this study, in the memory of my teacher Necati Öner, I publish my course notes taken notes by me in his course. The teacher opened two course for the spring terms 2000-2001 and 2003-2004 by name of Problems of Philosophy for the programme History of Philosophy in the department of Philosophy and Religious Sciences at Ankara University. I took both the class. I think these notes will contribute to understand his other studies.

Keywords: Necati Öner, course note, logic, philosophy, logic in Turkey.

Giriş

Bu çalışmada, Prof. Dr. Necati Öner (1926-2019) hocamın anısına, ondan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri A.B.D. Felsefe Tarihi programı 2000-2001 ile 2003-2004 Bahar Dönemleri için açmış olduğu Felsefe Problemleri adlı derslerini alırken tutmuş olduğum ders notlarımı yayınlayacağım. Bunların, hocanın diğer eserlerine gerek örnek gerekse açıklama bazında küçük bir katkı sağlayacağını düşünmekteyim. Öte yandan onun ardından bir şeylerin eksik kaldığı düşüncesine kapılmamak için bu çalışmayı yapmaya karar verdiğimi belirtmek isterim.

Burada yayınladığım ders notunu, tuttuğum haliyle olduğu gibi yazdım ama cümlelerin anlamlı olabilmesi için bazen çok küçük tashihler yapma gereği duydum. Bunun dışında şunu da belirtmeliyim: Hocanın derslerde bazen politik-dini konularda görüşlerini açıkladığı olurdu. Onları da not ettim. Ama bu çalışmaya eklemenin gerekli olmadığına karar verdim. Onları belki başka çalışmalarımda not edebilirim.

Ders Notlarım

Bilgi problemi işlenecek. İki hafta Seminer: Dünya Görüşü.

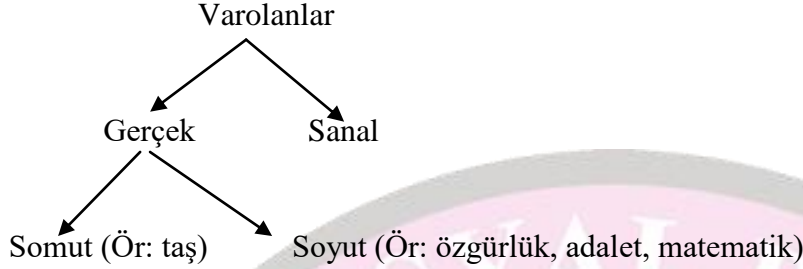
Bertrand Russell'ın aşağıdaki cümlesini tahlil ediniz:

“Felsefe yapmak henüz kesin bilgisi mümkün olmayan sùjeler üzerinde tefekkür etmektir.” (Bilgisayar çıktısıyla iki sayfayı geçmesin)

Dünya Görüşüm: Her felsefe dünya görüşüdür ama her dünya görüşü felsefe değildir.

* Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Mantık A.B.D., Doç. Dr.

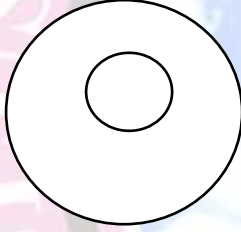
Bilgi: Varolan şeylerin zihindeki tasavvurudur. Yargıda bulunuyoruz. Varolan, hakkında hüküm verilebilendir. Dış dünya, benim zihnimin dışında varolandır. Bir de hayali varlıklar var. Dışarıdakiler, gerçek varlıklar. Allah, melek, gerçek, sanal değil, inancıma göre gerçek.

Bilen var bir de bilinen var (süje-obje). Burada süjeye de ilişki düşüyor, objeye de ilişki düşüyor. İdealistler süjeye tabidir, realistler de objeye tabidir. Rasyonalizme göre bilgi, doğuştan gelir, ampiristlere göre ise bilgi dışarıdan gelir.

Biz birey olarak, insan ferdi olarak bilmeyi nasıl başarıyoruz? Kavram genel bir şey. At genel bir şeydir, koşması ise hayali bir şeydir. Ama genelleme nasıl oluyor? Dışarıdan alınırsa fertte bir sezgiyle bütünü kavramasıdır. Zihinde bütünü kavrama sezgisi vardır. Algılarımızı bu kavram içine dâhil ederek elde ediyoruz. Örneğin at.

AT KAVRAMI

Atın bacaklarının kısa-uzun olması, İngiliz-Arap atı olması, bunların bütünü at kavramındadır. Küçük halka, at kavramının seçikliğidir. At hakkındaki bilgilerim, kavramın seçikliğidir. Bu, bütün kültürlerde aynıdır. Büyük halka, kavramın açıklığıdır. Bu, bütün kültürlerde farklıdır. Artık burada veteriner ile jokeyde at kavramı aynı değildir. Atı diğer objelerden ayıran ise seçikliğidir.

Kavramda açıklık (içerik), her insanda değişebilir. Bilgi arttıkça içerik, açıklık değişebilir. Biz kavramlarla fikir yürütürüz. O nedenle tartışmalar, hep kavramların içeriği ile ilgilidir. Bunların çoğu sosyal bilimlerdeki kavramlara yüklenen farklı anlamlardan kaynaklanır. Bunlar, hürriyet kavramında olabiliyor, dinde olabiliyor.

Seçiklik ise din deyince hukuk kitabının veya hürriyet deyince adaletin anlaşılması durumudur. Dini din olarak hürriyeti de hürriyet olarak anlamaktır.

(İnsan genel kavramdır, Ahmet ise özel bir kavramdır.)

Açıklık, eğitim, çevre, ferdin alış gücünden/kabiliyetinden dolayı farklılaşır.

(İnsan tabiatına en uygun yönetim modeli demokrasidir.)

Kavramlar tek bir varlığa delâlet ediyorsa özel, bir sınıfa delâlet ediyorsa genel bir kavramdır. Kavram, varolanın bütünü gösteriyorsa birincisel kavramdır. Kavram, varolanın bir halini gösteriyorsa ikincisel kavramdır. İnsan kavramı birincisel, onun halini ifade eden hürriyet ise ikincisel kavramdır.

Kavramlar, seçiklikleri bakımından bütün insanlarda aynıdır. Terimler, kültürlere bağlıdır. Açıklık, kavramların içeriğidir. Burada bilgiler insana göre değişir. Etrafımızda hep bilgi yağmurları vardır. İşte bu yağmurlar, o sahip olduğumuz kavramların içine giriyor.

Sahip olduğumuz bilgiler, temelde kavram topluluğudur. Bu kavramları ilişkiye sokuyoruz. Bütün ilişkileri bu kavramlarla yapıyoruz. İki tür hareketimiz var: bilinçli ve bilinçsiz. Bilinçliye örnek, füze yapımı, bilinçsizede örnek ise reflektörlerimiz. Bütün bilinçli hareketlerimiz bir bilgiye dayanır. Namaz kılmak, makine yapmak, devleti yönetmek buna örnektir. Bütün insani yatırımların temeli bir bilgiye dayanır. Kavramlardaki açıklık bizi yönlendiriyor ve birbirimizden farklı bilgiler elde ediyoruz.

Hayal bir canlandırmadır ama kavramları zihninizde canlandıramazsınız.

Bilgiden eyleme geçmek için eylemden önce bir düşünme faaliyeti vardır. Yani kabul edilen zihin içindekilerden birini bilinçli olarak seçme vardır.

Eylemde zihnin ne gibi rolü vardır? Süje, artı obje var. Süjenin rolü ne? Burada zihnin bütün fonksiyonları rol oynar: Sezgi, kavram, düşünme, görme, duygular. En büyük rolü akıl oynar. Akıl ne? Descartes (1596-1650), doğruyu yanlıştan ayırma gücü, sağduyu diyor. Düşünce-anlama, olaylar arasında bağ kurma yetisidir. Sözlüklerde bu var. İşte insanı diğer hayvanlardan bu ayırır.

Özdeşlik ilkesi: A, A'dır. Bir şey neyse odur. Buradaki şey, objeye delâlet eder. Zihinde böyle. Zihinde özdeşlik vardır ama gerçekten dışarıda bu var mıdır, bu tartışmalıdır. Zihinle nesne arasında ontolojik bir özdeşlik var mıdır, Parmenides-Herakleitos tartışması yani. Akıl için kaçınılmazdır, dışarıda nasıldır? Leibniz (1646-1716) âlemde özdeşliği savunur. Ama Hegel (1770-1831), oluşu kabul eder.

Zihin kavramlarla düşünür. Bu tam Aristotelesçi bir yaklaşımdır.

Aynı konuya, aynı hassasın, aynı zamanda, aynı şartlarda aynı ilişki içinde ait olması ve ait olmaması mümkün değildir. Bu Aristo'nun çelişmezlik tanımı. İnsan zihninin en hassas olduğun ilkedir bu.

Levy-Bruhl ilkel insanın bizden farklı bir zihniyete sahip olduğu kanaatine vardı. Son çalışmalarında da bu kanaatinden vazgeçiyor.

Üçüncü halin olmazlığı ilkesine birtakım itirazlar oluyor. Bu konuda ilk fikir Lukaszewics'e aittir. O dördüncü halin imkansızlığını koydu.

Reichenbach ihtimaliyet teorisini kurdu.

Sonsuzluk söz konusu olduğunda üçüncü halin olmazlığı ilkesi geçerli değil.

Bilgi türleri: Dini bilgi, felsefi bilgi, bilimsel bilgi, sanatsal bilgi, gündelik bilgi (düzensiz bilgi) ve okkült bilgi. En çok toplumu etkileyen bilimsel bilgi ile dini bilgidir.

Okkült bilgi, dinden en fazla istifade eden bu bilgi türüdür.

Milli kültür-evrensel kültür ayrımı yanlıştır. Asıl olan ortak kültür-özü (hâs/milli) kültür ayrımıdır. Milli kültür, bizi biz yapan, bir milleti millet yapan unsurlardır.

İlk ilim sınıflamasını Aristo yapar. Üç grupta yapıyor: 1- Teorik (metafizik, fizik, matematik) 2- Pratik (ahlak, ekonomi, politika) 3- Üretken bilimler (retorik, poetik, diyalektik).

İslam filozofları bu üçlü tasnifi esas almışlardır. Farabi, *Tahsîlü's-Saade* eserinde Aristo'nun teorik ve pratik kısımlarını almıştır. Ona göre ilimler ikiye ayrılır. Ancak o, *İlimlerin Sayımı* adlı eserinde ilimleri beşe ayırır: dil ilmi, mantık ilmi, talili ilimler, tabiat ve ilahiyat ilimleri, medeni ilimler ve fıkıh.

İbn Sina da aynı. O da Aristo'dan ve Farabi'den mülhem olarak teorik ve pratik ilimler diye ikiye ayırıyor. Bilimleri değerlendirmeye alıyor: Tabiat ilimleri aşağı ilimler, riyazi ilimler (matematik) orta, ilahi ilimler yüksek. Bu çok kötü bir değerlendirme.

Gazali ilimleri, şer'î ve gayr-ı şer'î ilimler diye ikiye ayırır.

Dilthey, bilimleri ikiye ayırır: 1- Manevi ilimler (dil, tarih, edebiyat) 2- Maddî ilimler (matematik, astronomi, fizik, kimya, biyoloji).

Comte'a göre tarih bilim değildir. Çünkü bilim tecrübe metodunu kullanır. Tecrübe metodunun üç yöntemi vardır: 1- Gözlem 2- Deney 3- Varsayım. Bunu en iyi ifade eden Claude Bernard'tır. *Tıbb'da Tecrübe Usulü'nün Tedkikine Giriş* tercüme edildi. Çok meşhur bir kitaptır. Kitabın ilk 90 sayfası bizim okuyacağımız teorik kısmıdır.

Dilthey'e göre manevi ilimlerin metodu farklıdır, maddi ilimlerin metodu farklıdır. İlkinin metodu anlama metodudur, diğersinin ki açıklama metodudur.

Roger Bacon "Arapça bilmeyen bilim yapamaz" diyor.

Türkiye'deki Üniversitelerde:

Temel Bilimler: 1- Matematik-Mantık 2- Astronomi, Fizik, Kimya, Biyoloji 3- Sosyoloji, Psikoloji, Tarih (Arkeoloji tarihin içinde).

Uygulamalı Bilimler: 1- İstatistik ve bunların dalları 2- Mühendislik, tıp, veterinerlik, tarım, eczacılık ve bunların dalları. 3- Hukuk, ekonomi, politika, eğitim (spor ve askerlik dahil) ve bunların dalları.

Bu bilimlerin nev'i şahsına münhasır özellikleri nelerdir?

- 1- Sağlam ve güvenilir.
- 2- Dil, ırk, din gözetmeksizin geçerli, evrensel, insanlığın ortak malıdır. Alelade bilgidir farklıdır.
- 3- Sistemlidir.
- 4- Kendi teorisini değiştirebilen, tekâmül edebilen bir özelliğe sahiptirler.
- 5- Belirli bir metoda sahiptirler.

Kanun, kesin bilgi demektir.

Bilim nitelikleri, niceliğe çevirir. Bilim objektiftir. Evvela objesi vardır. Ve tarafsızdır. Bütün bu vasıflar akla dayalı bir bilgiye dayandığını gösterir.

Cumhuriyetin ilk döneminde kitaplar çeviridir ama adam bunu söylemez.

Sanatsal bilgi, nasıl bir bilgidir. Tabiatı olmayanı ortaya koymaz. Sanatçı ortaya koyuyor. Ama yine de tabii olan hakkında dolaylı olarak bilgi veriyor.

Normalde renkler doğada varolanlardır. Bu renkleri doğuran dalgalar da tabiatı varlar. Yedi rengin birbiriyle ilişkisi mümkün. İşte sanatkar (ressam), bu ilişkiyi sezip kurgulayabilen insandır. Ressam ancak o ilişkiyi görebiliyor (ama yorumlamıyor). Onun sanatın bütün dalları diğer bilgi dallarına nazaran sübjektiftir. Sanatkar, çoğunluğun estetik zevkine hitap eden ama onların görmediklerini ortaya çıkarıyor.

Müziyen ses dalgalarını tespit ediyor. 7 esas sestem hareket ediyor. Bizim Türk musikisinde 24 sese kadar çıkıyor. Bu da sübjektiftir.

Sanat eserlerinin varlığı tamamen yapana bağlıdır. Bilimin zıddına oluyor yani. Çünkü bilim tarihinde birbirinden habersiz bir şekilde şey keşfedilebiliyor. Onun için bilim eseri objektif olabiliyor. Oysa birinin yaptığı sanat eserini o yapmasaydı kıyamete kadar o sanat eseri keşfedilemezdi.

Peki, mimaride ne var? Mekân parçaları var. Bilimle alakası yok, mühim olan taslağı görüp çizmek. Kopya edebilirsin ama sen onun aynısını yapamazsın. Heykeltıraşlık da öyledir.

Şiir ile edebiyat resimden, mimariden farklıdır. Şiir varolanı seziyor, onu güzel ifade ediyor.

Peki, sanatların fonksiyonları ne? Estetik. Başka ne? İnsanın diğer bilgi dallarına dayanarak herhangi bir yapacağı eylemde aktın meydana gelmesi için onu bir havaya sokmak. Bilimde başarılı olmak da bir havaya sokar sanat eseri de öyle. Süleymaniye ile burada kılınan namaz farklıdır. Seni sıkıntılardan uzaklaştırıyor. İlahi bir havaya sokuyor. Mehter marşı da öyledir.

Bizim kültürümüzde resim yok ama minyatür var.

Milli kültür-evrensel kültür ayrımı doğru değildir. Çünkü örneğin Fransız kültüründen bahsederken Descartes'tan veya Broglie'den bahsetmemek olmaz. Ama onlar aynı zamanda evrensel. Yine Mimar Sinan'ın eserleri Türk milletinin damgasını taşır ama universal bir değere de sahiptir. Bunun yerine özgü kültür-ortak kültür ayrımını kullanmak gerekir. Özgü kültür bir milleti millet yapan, bir toplumu kendisi yapan unsurdur. Nasıl fertleri benler ayırırsa toplumları da özgü kültürler ayırır. Ortak kültür ise insanlığın ortak malıdır. Her milletin ortak kültürünün kullandığı kısmı, onun millî kültürüne dâhil olur. Bu bakımdan milli kültür için sadece o milletin damgasını taşır ifadesini kullanmak yanlış olur. Bir milletin milli kültürü hem özgü hem de ortak kültürden oluşan bir bütündür.

Ortak kültürün sağladığı ortam, özgü kültürün değişmesine sebep olur.

Bilim ve teknoloji de ortak kültür niteliğindedir.

Kavramları birbirine bağlıyoruz ve asıl düşünce orada başlıyor. Önce kavramı elde ederiz. İki kavram arasında ilişki kuruyoruz ve hüküm vermiş oluyoruz. Bu hükümler arasında bağ-ilişki kurup bilgi elde ediyoruz. Bilgi edinme böyle oluyor. Zihnin bilgi edinmede iki yürüyüşü var. 1- İstidlal (öz Türkçesi çıkarım, gidim) 2- Intuition (eski tabiriyle hads), yeni Türkçe'de sezgi biraz yanlış bir terimdir. Çünkü burada direk kavrama vardır. Buna iç görü denilebilir.

İstidlal, ya dedüksiyon ile olur ya da endüksiyon ile olur ya da analogi ile olur. Dedüksiyonun eski tabiri, ta'lil-istintac'tır. Tümdengelim demiyorum, çünkü o biraz problemlidir. İki tür dedüksiyon vardır: mantık ve matematik. Endüksiyonun eski tabiri istikra'dır. Tümevarım doğrudur. Analoginin eski tabiri, temsil'dir. Öz Türkçe'de benzetmedir.

Sezgi kelimesi de Türkçe'de problemlidir. Çünkü felsefi sezgide apaçık bir şekilde anlamak, kavramak vardır. Bunun, Tanrı'yı kavramak gibi metafiziksel sezgi, rasyonel aklı sezgi gibi türleri de vardır.

Gazali'den önce mantık okumak küfür Gazali'den sonra ise farz-ı kifaye kabul edilmiştir.

Postula kabul edilen şeylerdir. Aksiyom ise zorunlu olanlardır. Aksiyomlardan teoremler kurulur.

Önemli olan postulayı doğru kabul etmektir. Yoksa o postula mutlak doğru değildir.

Mantık ile matematik dedüksiyon arasında farklar vardır. Kimine göre mantık sadece totolojidir. Kimine göre matematikteki dedüksiyon yeni bilgi verir. Zaten matematik sürekli gelişen bir bilimdir. Hep yeni bilgiler vermektedir.

Bir tam tümevarım vardır bir de eksik tümevarım vardır. Bilimin metodu eksik tümevarımdır. Tümevarım temellendirilmesi önemli bir felsefe sorunudur. Bununla ilgili dilimize çevrilmiş önemli bir kitap vardır: Lachelier, MEB'ten çıktı. Bu filozofun orada bir çözüm yolu vardır. Ama karışık bir kitaptır. O filozof diyor ki 1- âlemde bir düzen vardır, böyle olunca bir köşesini belledin mi her yerde aynıdır, tabi, bir izah tarzıdır bu. O nedensellik kanununa dayanıyor. 2- bir de amaçsal bir sebep vardır. Âlemde sistemler vardır karşılıklı olarak, yani bir köşesinden tutundun mu ötekisini getirirsin. Ama 20. Yüzyılda bu determinizm çatlamıştır. Evvela mikro âlemde tabi. Şu Nobel ödülü alan Heisenberg, o diyor ki, bir nötronun hızını ve yerini aynı anda tespit edemezsin. Tespit edersin ama olası, varsayımsal olarak yaparsın. O diyor ki bu tabiatın yapısından kaynaklanır. Yani olasılık vardır diyor. O zaman mikro âlemde mikro indeterminizm vardır. Tabi bu bir teoridir. Bunun karşısında olanlar da vardır. Onlar da Nobel ödülü almışlardır. Ama bu tartışma bile âlemde mutlak bir determinizm olduğu görüşünü bile çatlatır. Emile Boutroux'un zorunsuzluğu tercüme edildi, ona bakınız.

Sonuç

Türkiye'de mantık ve felsefe müktesebatına hem Batılı hem de Müslüman dünyadaki çalışmalara yönelerek ciddi ve örnek metinler üreterek katkıda bulunan Prof. Dr. Necati Hocamdan tuttuğum bu ders notlarım, onun özellikle *Felsefe Yolunda Düşünceler* (Öner, 1999) adlı kitabında topladığı çalışmalarının gerek örneklenmesine yönelik gerekse kapalı kalmış bazı hususların aydınlatılmasına yönelik küçük bir katkı sağlayacağını düşünmekteyim. Çünkü hocanın yazılarını okuyan bir kişi, onun akademik bir metni inşa ederken ne kadar titiz davrandığını rahatlıkla görebilir. Ama ders anlatırken daha serbest ve daha doğrudan bir akış/akt gerçekleştiği için o yazılarında ele aldığı meselelerin daha net anlaşılması söz konusu olabilmektedir.

Kaynakça

Öner, Necati, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, Akçağ, Yay., Ankara 1999.

BOBİ FRS VE TMS/TFRS ARASINDAKİ FARKLARIN BİLANÇO VE GELİR TABLOSU DÜZENLENMESİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI*

COMPARISON OF THE DIFFERENCES BETWEEN BOBI FRS AND TMS/TFRS ON THE BALANCE SHEET AND INCOME TABLES REGULATION

Öğretim Görevlisi Nurcan Günce
Kocaeli Üniversitesi, nurcan.gunce@kocaeli.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı: Bilanço ve Gelir tablosu açısından, 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla uygulaması zorunlu olan, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan, Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standartları (BOBİ FRS) ile Türkiye Muhasebe /Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) arasında Bilanço ve Gelir tablosu açısından farkların belirlenebilmesidir BOBİ FRS temel alınarak, TMS/TFRS ile tamamen veya kısmen farklı olan noktalar özet tablolarda karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

BOBİ FRS ile TMS/TFRS' nin arasında fark olsa da genel olarak uyumlu oldukları. TFRS'ye göre BOBİ FRS'nin daha sade bir dille kaleme alınmış olduğu görülmüştür. Kapsamlı kar kavramının kullanılmadığı BOBİ FRS'de finansal durum tablosu ve kar zarar tablosu formatında farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Maliyet esaslı bir finansal raporlamayı orta büyüklükteki işletmeler için getiren BOBİ FRS, büyük işletmeler için finansal tablo kalemlerinin ölçümünde gerçeğe uygun değer kavramı TMS/TFRS'ye uyumlu olarak korunmuş ve büyük işletmelerin yükümlülüklerine ayrını getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: BOBİ FRS, TMS/TFRS, Finansal Raporlama

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the differences between the Financial Reporting Standards for large and medium enterprises (BOBI FRS) published by Public oversight which is to be applied/implemented after January 1st, 2018 and the Financial Reporting Standards (TAS/TFRS). For this, based on BOBI FRS sections, the points that differ completely or partly from TAS/TFRS are presented in comparison with summary tables.

Although there is a difference between FRS and TMS / TFRS, they are generally compatible. According to FRS, BOBI FRS has been written in a simpler language. There is a difference in the format of the statement of financial position and profit and loss table in the FRS where the concept of comprehensive profit is not used. BOBİ FRS brings cost-based financial reporting for medium-sized enterprises and the concept of fair value has been preserved in accordance with the TMS / TFRS in the measurement of financial statement items for large enterprises.

Key Words: BOBİ FRS, TMS/TFRS, Financial Reporting

*Bu çalışma halen devam etmekte olan doktora tez çalışmamla ilgilidir.

*Bu çalışma IMASCON 2019 kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

İşletmelerin ortak dili olan muhasebe sistemi gelişen ticari ilişkiler sonucunda, Uluslararası muhasebe sistemde uyum çalışmaları başlamıştır. Bu amaçla kurulan kurullar, uluslararası muhasebe standartlarını belirlemişlerdir. Uluslararası standartlara kendi ülkelerinin muhasebe sistemine uygulama çalışmaları; bazı ülkelerde devlet, bazı ülkelerde ise özel sektör eliyle bazılarında ise kamu kuruluşları aracılığıyla çalışmalar yapılmaktadır (Alataş ve Kılıç,2018:454),

Ülkemizde Uluslararası Muhasebe Standartlarını muhasebe sistemimize uyarlama görevini, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) yapmaktadır. Kamu gözetimi ; genel olarak mevcut yasal düzenlemelere uygun bağımsız denetimin yapıldığını ve bu faaliyetlerin standartlara uygun olarak yürütüldüğünün, kamu yararına görev yapan, meslektan bağımsız olarak çeşitli uygulamalarla kontrol edilmesi görevini yerine getirmektedir. Türk Ticaret Kanununa göre belirtilen bağımsız denetim alanını düzenlemek amacıyla Kamu Gözetim kurumu, uluslararası ekonomilerin gelişmelerin sonucu olarak, 2 Kasım 2011 tarihinde kurulmuştur.(www.kgk.gov.tr.ERİŞİM TARİHİ:09.04.2019).

Ülkemizde Uluslararası Muhasebe Standartları/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS)'larının birebir çevirisi olarak 2005 yılından Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından Türkiye Muhasebe Standartları/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Ülkemizde yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile beraber Türkiye Muhasebe Standartlarına ("TMS") göre hazırlanması TTK kapsamına giren şirketler için zorunlu hale gelmiştir. TTK ile, finansal raporlama ve muhasebe alanında birliğin sağlanması amaçlanmıştır. Düzenlenecek olan finansal tablolar ,uluslararası piyasalarda kabul edilerek şirketlerin dış pazarda rekabet avantajı kazanması amaçlanmaktadır. Bu durum bir yandan şirketlerin dünyadaki finans kaynaklarına daha hızlı ulaşmasını ve uluslararası yatırım kararları almasını kolaylaştırırken, uluslararası yatırımcıların da kaliteli ve güvenilir bilgiye ulaşmaları sağlanarak şirketlere ve finansal tablolara olan güveni artıracaktır.

Yenilene TTK uyarınca, bağımsız denetim alanını düzenlemek üzere 2 Kasım 2011 tarihinde Kamu Gözetim Kurumu kurulmuştur. Bu tarihten sonra muhasebe alanında yapılacak tüm yenilikler bu kurumun yetkisindedir. Kurum ülkemiz muhasebe sistemini uluslararası sisteme uygun hale getirmek amacıyla en son, Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı(BOBİ FRS)” nı 29 Temmuz 2017 tarihinde yayınlamıştır. BOBİ FRS, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) uygulamayan ancak bağımsız denetime tâbi olan işletmelerin uygulayacakları finansal raporlama çerçevesi olarak belirtilmiştir.. BOBİ FRS'nin amacı, gerçeğe uygun, finansal bilgi ihtiyacına uygun ve karşılaştırılabilir finansal tablolar düzenlenmesini sağlamaktır.

Kurum 2014 yılında bağımsız denetim kapsamını, TFRS uygulamasından ayırıştırarak, TFRS'yi kamu yararını ilgilendiren kuruluşların (KAYİK) uygulaması ile sınırlandırmıştır. KAYİK'ler dışında kalan işletmeler isterlerse TFRS uygulayabilirler. TFRS uygulamayan işletmelerin ise bir düzenleme yapıncaya kadar yürürlükteki mevzuatı tabi olacaktır. Bu çerçevede TFRS uygulamayan işletmelerin uygulayacakları geçerli finansal raporlama çerçevesi, Maliye Bakanlığı tarafından 1994 yılında uygulanmaya başlayan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) olarak belirlenmiştir. (kgk.gov.tr.Erişim Tarihi:10.04.2019).

Kamu gözetim kurumunun 2016 yılında açıkladığına göre; bağımsız denetim sözleşmesi imzalayan 6.250 şirketten KAYİK olan 1.550 şirket TFRS uygulamakta olup,diğer 4.700 şirket 1/1/2018'den itibaren BOBİ FRS'yi uygulayacaktır. (kgk.gov.tr.Erişim Tarihi:10.04.2019).

BOBİ FRS 27 bölüm, 9 ek ve 237 sayfadan oluşmaktadır. BOBİ FRS'nin, 19/12/2012 tarihli ve 2012/4213 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesi amacıyla yürürlüğe konulan, bağımsız denetime tabi olup, 26/8/2014 tarihli ve 29100 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kurul Kararı kapsamında TFRS uygulamayan işletmelerin münferit ve konsolide finansal tablolarını hazırlarken uygulamaları zorunludur.

“Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ”de “Büyük İşletme” şu şekilde tanımlanmıştır: “BOBİ FRS'yi uygulanması zorunlu olacak büyük işletmeler için üç ölçüt belirlenmiştir. Bunlardan en az ikisinin sınır değerlerini,takip

eden iki raporlama döneminde aşan işletmeler bir sonraki raporlama döneminde büyük işletme olarak değerlendirilir:

- a) 75 milyon aktif toplam ve aşan,
- b) 150 milyon yıllık net satış hasılatı ve aşan,
- c) 250 Ortalama çalışan sayısı ve fazlasıdır..

Orta büyüklükte işletmeler;

1. 40 milyon ve üstü aktif toplam,
2. 80 milyon ve üstü yıllık net satış hasılatı ,
3. 200 çalışan sayısı ve üstüdür

Bu ölçütlerden en az ikisini sağlayan şirketler, 1/1/2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde TTK uyarınca finansal tablolarının hazırlanmasında BOBİ FRS'yi esas almaları gerekmektedir (AKARCA,2017:1)

BOBİ FRS büyük ve orta boy işletmeler için uygulama kolaylığı olması açısından çıkmıştır. 1994 yılından beri uygulanmakta olan MSUGT günümüz ihtiyaçlarının gerisinde kalmıştır, TMS/TFRS'lerin yapısı karmaşıktır. Bu nedenle KAYİK kapsamı dışındaki işletmelerin daha kolay uygulayabileceği finansal raporlama sistemine ihtiyaç duyulmuştur. BOBİ FRS'nin uygulama kapsamı TMS/TFRS'lerden daha büyüktür.(Karapınar ve Eflatun,2017:1)

2. BOBİ FRS ve TMS/TFRS Özellikleri

BOBİ FRS'nin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- 27 bölüm standardı ve 9 adet ek kısımdan oluşmaktadır.
- İşletmelerin ihtiyaç duyabileceği tüm muhasebe işlemlerine ilişkin esasları belirlemektedir.
- 239 sayfadan oluşmaktadır.
- Uluslararası muhasebe ve AB düzenlemelerine uygundur.
- AB Muhasebe düzenlemelerindeki “önce küçükleri düşün” yaklaşımına da uygun olarak düzenlenmiştir.
- Ek kısmı münferit ve konsolide finansal tablo örnekleri ve tanımlardan oluşmaktadır.
- Standardın anlatım dili sade ve anlaşılabilir.

TMS/IFRS standardının temel özellikleri;

- 41 Adet TMS standardı
- 7 Adet TMS yorumu
- 15 Adet IFRS standardı
- 22 Adet IFRS yorumu
- Kavramsal çerçeve ayrı bir bölüm olarak yer almıştır.

Aşağıdaki Tablo 1’de BOBİ FRS ‘yi oluşturan standartlar ile bunlara karşılık gelen TMS/IFRS açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. BOBİ FRS Bölümleri ve IFRS/TMS Karşılaştırılması

BOBİ FRS		IFRS/TMS	
Bölüm 1	Kavramsal Çerçeve ve Finansal Tablolar	TMS 1	Kavramsal Çerçeve Finansal Tabloların Sunuluşu
Bölüm 2	Nakit Akış Tablosu	TMS 7	Nakit Akım Tabloları
Bölüm 3	Muhasebe Politikaları Tahminler ve Yanlışlıklar	TMS 8	Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar
Bölüm 4	Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar	TMS10	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar
Bölüm 5	Hasılat	TMS18 TMS11 IFRS15	Hasılat İnşaat Sözleşmeleri Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat
Bölüm 6	Stoklar	TMS 2	Stoklar
Bölüm 7	Tarımsal Faaliyetler	TMS 41	Tarımsal Faaliyetler
Bölüm 8	Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi	IFRS 6	Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi
Bölüm 9	Finansal araçlar ve Öz kaynaklar	TMS32 TMS39 IFRS7 IFRS9	Finansal Araçlar Sunum, Değerleme, Açıklamalar
Bölüm10	İştiraklerdeki Yatırımlar	TMS 28	İştiraklerdeki ve İş ortaklarındaki Yatırımlar
Bölüm11	Müşterek Girişimlerdeki	IFRS11	Müşterek Anlaşmalar

	Yatırımlar		
Bölüm12	Maddi Duran Varlıklar	TMS16	Maddi Duran Varlıklar
Bölüm13	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	TMS40	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
Bölüm14	Maddi Olmayan Duran Varlıklar	TMS38	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Bölüm15	Kiralamalar	TMS17	Kiralama İşlemleri
Bölüm16	Devlet Teşvikleri	TMS20	Devlet Teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması
Bölüm17	Borçlanma maliyetleri	TMS23	Borçlanma maliyetleri
Bölüm18	Varlıklarda değer Düşüklüğü Karşılığı	TMS36	Varlıklarda değer Düşüklüğü
Bölüm19	Karşılıklar,KoşulluYükümlülükler ve Koşullu Varlıklar	TMS37	Karşılıklar, Koşullu Yükümlülükler ve Koşullu Varlıklar
Bölüm20	Yabancı Para Çevrim İşlemleri	TMS21	Yabancı Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi
Bölüm21	İş Birleşmeleri	TFRS3	Şirket Birleşmeleri
Bölüm22	Konsolide Finansal Tablolar	TFRS10	Konsolide Finansal Tablolar
Bölüm23	Gelir Üzerinden Alınan Vergiler	TMS12	Gelir Vergisi
Bölüm24	Ara Dönem Finansal Raporlama	TMS34	Ara Dönem Finansal Raporlama
Bölüm25	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama	TMS29	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama
Bölüm26	Dipnotlar	TMS1	Finansal Tabloların Sunuluşu
Bölüm27	Geçiş Hükümleri	TFRS1	Uluslararası Muhasebe Standartlarının İlk Defa Uygulanması

Tam set TFRS/TMS'de BOBİ FRS'de karşılığı olmayan Standartlar ise şöyledir:

TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar

TMS 24 İlişki Taraf Açıklamaları

TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme Ve Raporlama

TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar

TMS 33 Hisse Başına Kazanç

TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler

TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler

TFRS 8 Faaliyet Bölümleri

TFRS 12 Diğer işletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar

TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü

TFRS 14 Düzenlemeye Dayalı Erteleme Hesapları

5 adet TMS'nın ve 7 adet TFRS'nin BOBİ FRS 'de tam karşılığı yoktur. Bu açıdan bakıldığında BOBİ FRS'nin ihtiyaca cevap verebilecek şekilde daha basitleştirilmiş olduğu görülmektedir.

3. BOBİ FRS ve TFRS/TMS Açısından Bilanço ve Gelir Tablosu Karşılaştırma

3.1. Kavramsal Çerçeve ve finansal Tablolar

BOBİ FRS ve TFRS/TMS 'da kavramsal çerçeve, finansal tabloların hazırlanabilmesi için gerekli olan temel ilkeleri, muhasebe standartlarının geliştirilebilmesini ve herhangi bir hüküm bulunmadığı durumlarda konuyla ilgili çözüm bulunması için rehber niteliğindedir.

Kavramsal çerçeve;

Finansal tablolara ilişkin genel hükümleri,

Faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerini,

Finansal raporlamanın genel ilkelerini,

Genel amaçlı hazırlanan finansal tabloların açıklamalarını kapsamaktadır.(BOBİ FRS 1)

BOBİ FRS'de kavramsal çerçeve ve finansal tablolar birinci standart olarak açıklanmış, TFRS/TMS'de ise kavramsal çerçeve bir standart değil, temel olarak açıklama niteliğindedir. Her iki sette benzer açıklamalar yapılmaktadır. Finansal bilgilerin niteliksel özellikleri açısından karşılaştırma yapıldığında İşletmenin Sürekliliği, , İhtiyatlılık, Tahakkuk Esası, Netleştirme, Önemlilik, , Raporlamanın Sıklığı, Karşılaştırmalı Bilgi, Sunumda Tutarlılık, TFRS/TMS ile ihtiyatlılık hariç uyum içindedir.

3.2. Finansal Durum Tablosu

Belirli bir tarihteki varlık, yükümlülük ve öz kaynakların gösterildiği ve finansal durumun tespit edildiği tablodur. Standartlar açısından tanımlamalarda fark yoktur. Bir kalemin varlık, borç veya öz kaynaklar tanımı açıkça belirtilirken, varlık veya yükümlülük tanımını karşılayan bir kalem ancak gelecekte ekonomik faydasının işletmeye girişinin veya çıkışının muhtemel olduğu, maliyeti ve değeri ölçülebilir olanlar Finansal durum Tablosunda yer alır. Bir harcama gelecekte işletmeye ekonomik yarar getirmeyecekse ,bilançoda gösterilmez. Bu harcama gelir tablosunda gider olarak gösterilir.(Kızıl ve diğer., 2016.s.11)

Yükümlülük kavramı BOBİ FRS' de işletmenin yapmış olduğu ticari faaliyetlerden kaynaklanan ve ödendiğinde işletmenin ekonomik değerlerinde bir çıkışa neden olabilecek var olan yükümlülükler olarak tanımlanmaktadır. TFRS/TMS'de yükümlülüklerin temel özelliği mevcut olmasıdır. Her iki

sette de belli bir şekilde hareket etmeyi gerektiren bir görev veya sorumluluk içermesi şeklinde tanımlanmıştır.

Özkaynaklar her iki sette aynı şekilde tanımlanmış, varlıklardan bütün yükümlülükler düşüldükten sonra kalan kısımır.

BOBİ FRS' de genel finansal raporlama ilkeleri, TFRS/TMS' de muhasebe varsayımları olarak kavramsal çerçevede belirtilmiştir ve ihtiyatlılık kavramı dışında uyumludurlar.

İhtiyatlılık kavramı varlık ve gelirlerin olduğundan fazla, yükümlülük ve giderlerin ise olduğundan az gösterilmesini engeller. Gerçeğe uygun değer, ihtiyatlılık ilkesinin sınırır (Karapınar ve Eflatun,2017:8).Gerçeğe uygun değer BOBİ FRS bölüm1.36: pazarlık ortamında, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın el değıştirmesi ya da bir yükümlülüğün yerine getirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek tutardır, şeklinde tanımlanmıştır.(kgk.gov.tr.Erişim Tarihi:12.04.2019)

TFRS Kavramsal çerçeve 4.55(c) maddesinde: Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri): Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarır. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir.www.kgk.gov.tr.ERİŞİM TARİHİ:12.04.2019).

İhtiyatlılık ilkesi gerçeğe uygun değerin bulunmasında kullanılan varsayımlarda gerektiğinde kullanılmaktadır.

3.3.Kar veya Zarar Tablosu

Kâr veya Zarar Tablosu, işletmenin raporlama dönemine ilişkin finansal performansı hakkında bilgi veren, gelir ve giderlerini ve bunların net sonucunu gösteren tablodur.

Kar veya Zarar Tablosunun unsurları gelirler ve giderlerdir. Gelirler; ortakların yaptığı katkılar hariç olmak üzere, varlık girişı veya varlıkların değerinde artış ya da yükümlülüklerde azalmadır. Özkaynaklarda raporlama dönemi boyunca meydana gelen artış olarak tanımlanabilir.

Giderler ise, ortaklara yapılan dağıtımlar hariç olmak üzere, varlık çıkışı veya varlıkların değerinde azalış ya da yükümlülüklerde artıştır. Özkaynaklarda raporlama dönemi boyunca meydana gelen azalışlar olarak tanımlanabilir. (BOBİ FRS.1.48-49)

4.SONUÇ

Temel Kavramlar, İlkeler ve Özellikler Açısından Karşılaştırma:

Temel kavramlar şu şekildedir: İşletmenin Sürekliliği, İhtiyatlılık, Tahakkuk Esası, Netleştirme, Önemlilik, Raporlamanın Sıklığı, Karşılaştırmalı Bilgi, Sunumda Tutarlılık, TFRS ile ihtiyatlılık hariç uyum içindedir.

Finansal Tablolar, Finansal Durum Tablosu, Kâr veya Zarar Tablosu, Nakit Akış Tablosu, Özkaynak Değişim Tablosu ve Dipnotlar, BOBİ FRS ile uyumludur.

Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu BOBİ FRS’de düzenlenmez TFRS’de düzenlenir.

Kâr veya Zarar Tablosu Fonksiyon esasına göre düzenlenecektir.TFRS hem fonksiyon esaslı ,hem de çeşit esasına göre düzenlenmektedir.

Geriye dönük uygulama politika değişikliğinde, Tahmin Değişikliğinde İleriye Yönelik Uygulama ve yanlışlıklarda geriye dönük düzeltme BOBİ FRS’de açıklanmış ve TFRS ile uyumludur..

Karşılıkların kayda alma ölçütlerini sağladıklarında muhasebeleştirilmeleri her iki sette uyumludur.

Ticari alacak ve borçlar muhasebeleştirilirken, vadesi bir yıl veya daha kısa olanlar itibari değeri üzerinden, vadesi bir yılı geçenler itfa edilmiş değeri üzerinden ölçülmektedir.TFRS de itfa edilmiş olan değeri üzerinden ölçülür.

Ticari alacaklara ilişkin değer düşüklüklerine karşılık ayrılabilmesi için kanıt gerekmektedir. TFRS de ticari alacaklara tahmin edilen kredi zararına göre karşılık ayrılmaktadır.(ankatrio.com.tr.Erişim tarihi:15.04.2019)

Hisse senetleri borsada işlem görenler gerçeğe uygun değerlerinden, borsada işlem görmeyenler maliyet bedeli üzerinden ölçülür. TFRS de ise gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülerek muhasebeleştirilirler.

Menkul Kıymetlere yapılan borçlanmalar itfa edilmiş değeri üzerinden ölçülmektedir. Banka kredileri ve menkul kıymet borçlanmaları itfa edilmiş değeri üzerinden ölçülmektedir. TFRS ile BOBİ FRS uyumludur.

Hasılatlar ve stoklar da vade farkı bir yıldan fazla ise ayrıştırılır. TFRS de ise tüm vade farkları ayrı belirtilir..

Stokların borçlanma maliyetleri, üretimi bir yıldan daha fazla sürenler stokların maliyetine eklenebilir.. Dönem sonunda maliyet değeri ile net gerçekleşebilir değerden düşük olanı üzerinden değerlenir

Stok Maliyetinin Belirlenmesinde tam maliyet veya normal maliyet yöntemi kullanılmaktadır. TFRS de ise sadece normal yöntemi ile stok maliyetleri belirlenmektedir.

Canlı varlıklar gerçeğe uygun değer yöntemi veya maliyet yöntemi ile ölçülür. Tarımsal ürünlerin ölçümü gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. TFRS ile uyumludur.

Büyük işletmelerin konsolide finansal tablolarını hazırlamaları zorunludur. TFRS uygulayan büyük işletmelerinde konsolide finansal tablolarını hazırlamaları zorunludur.

Maddi Duran Varlıklar Maliyet bedelinin yeniden değerlendirilmiş tutarı ile değerlendirilir. TFRS setinde de aynı şekilde tanımlanmıştır..

Vadeli alımlarda bir yıldan uzun vadeli olarak satın alınan maddi duran varlıklar, vade farkı ayrıştırılarak peşin fiyat üzerinden ölçülür. TFRS ile uyumludur.

Amortisman her iki standartta da uygulaması zorunludur

Araştırma ve Geliştirme Giderlerinde ise araştırmanın ilk aşamasında yapılan giderler kar veya zarara yansıtılır, geliştirme aşamasında yapılan giderler varlığın maliyetine eklenir

KAYNAKÇA

Akarca, A.; Şafak, M., (2017, 24 Ağustos), Bağımsız Denetimde Uygulanacak Yeni Standartlar- BOBİ FRS, Verginin Gündemi www.dunya.com.Erişim Tarihi: 16.05.2019

Alataş, A., Kılıç, İ., (2018), Özet Tablolar İle Bobi FRS Ve Tms/Tfrs Arasındaki Farkların Karşılaştırılması, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 6, Ocak 2018, s. 453-478.

Karapınar, A. Eflatun, A. O. (2017), 2018 BOBİ FRS, Gazi Kitabevi, 1. Baskı, Ankara

Kızıl, A.; Fidan, M. M.; Kızıl, C. & Keskin, İ. (2016). , TMS-TFRS Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları Uygulamalar, Yorumlar, Muhasebeleştirme, Der yayınları: 435, İstanbul, s. 1.

Örten, R.; Kaval, H. & Karapınar, A. (2017). , TMS-TFRS Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları, Gazi Kitabevi, 10. Baskı, Ankara

ankatrio.com.tr. Erişim tarihi: 15.05.2019

29 Temmuz 2017 Cumartesi, Resmî Gazete Sayı : 30138

www.kgk.gov.tr